

Part Code ST1316

R G B WH GR BL C M Y K

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

* 53

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY
KATEDRA STRATEGII

PLANOWANIE DZIAŁAŃ SZ RP W WIELONARODOWEJ POŁĄCZONEJ OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO

STUDIUM TEORETYCZNE

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/7199

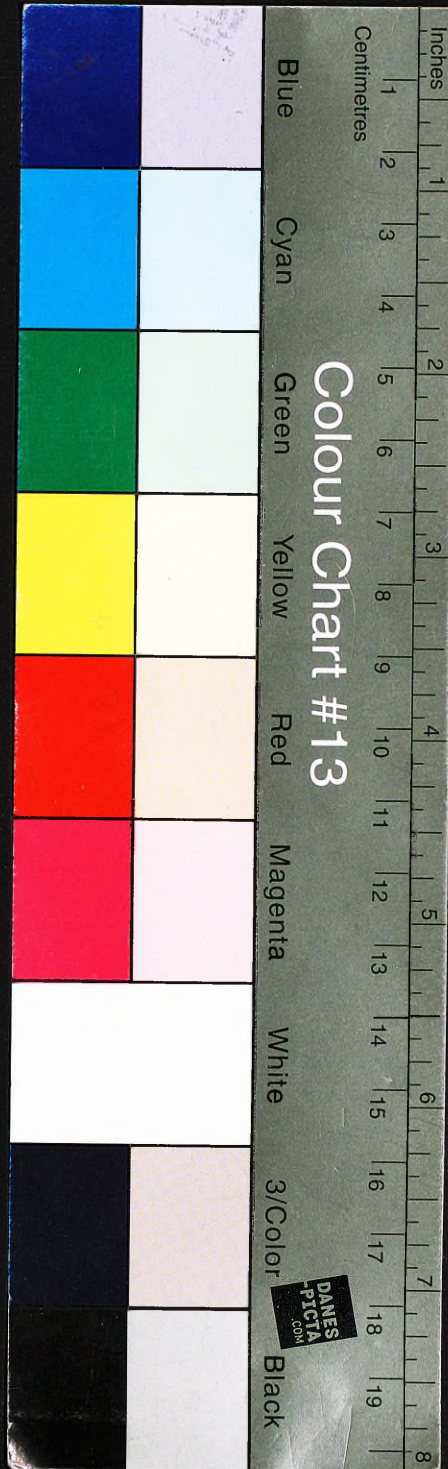

05-007199-001-0

PNB

WARSZAWA

74648

* 53
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY
KATEDRA STRATEGII**

**PLANOWANIE DZIAŁAŃ SZ RP
W WIELONARODOWEJ POŁĄCZONEJ
OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO**

STUDIUM TEORETYCZNE

**Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej**

S/7199

05-007199-001-0

PNB

WARSZAWA

74648

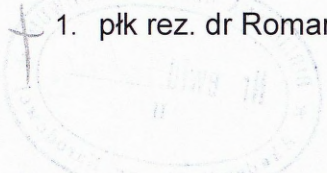
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY

**PLANOWANIE DZIAŁAŃ SZ RP
W WIELONARODOWEJ POŁĄCZONEJ
OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO**

Opracował zespół w składzie:

-
1. płk rez. dr Roman KWEĆKA
 2. płk dr B. PANEK
 3. mjr mgr Adam Brzozowski

Kierownik zespołu. Redakcja naukowa. Elementy metodologiczno-merytorycznej koncepcji pracy. Wprowadzenie. Rozdział I. Zakończenie. Autor rozdziałów: 2, 3 i Aneksu. Sekretarz zespołu

Recenzja pracy: prof. dr hab. inż. Roman Kulczycki

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA SYSTEMU PLANOWANIA NATO	7
1.1 HIERARCHIA DOKUMENTÓW I DZIEDZINY PLANOWANIA	11
1.2 KATEGORIE PLANOWANIA OPERACYJNEGO	15
2. PROCES PLANOWANIA I DOWODZENIA W OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO NATO	18
2.1 DOWODZENIE W OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO.....	23
2.2 RELACJE ZACHODZĄCE MIĘDZY PLANOWANIEM OPERACJI W WYMIARZE SOJUSZNICZYM I NARODOWYM	30
3. PLANOWANIE DZIAŁAŃ SIŁ ZBROJNYCH RP	40
3.1 NARODOWA ORGANIZACJA DOWODZENIA	48
3.1.1 <i>Strategiczny poziom dowodzenia (MON)</i>	49
3.1.2 <i>Strategiczny - wojskowy poziom dowodzenia (Sztab Generalny)</i>	50
3.1.3 <i>Operacyjny poziom dowodzenia</i>	51
3.2 NARODOWE PROCEDURY PLANOWANIA	57
3.2.1 <i>Proces planowania na poziomie strategicznym</i>	60
3.2.2 <i>Proces planowania na poziomie operacyjnym</i>	61
3.3 WIELONARODOWOŚĆ I INTEGRACJA	68
3.4 WIELONARODOWOŚĆ I NARODOWA ODPOWIEDZIALNOŚĆ	70
ZAKOŃCZENIE	75
ANEKS – DZIAŁANIA SZ RP W RAMACH WIELONARODOWYCH OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO (PROJEKT)	77
WYKAZ SKRÓTÓW	91
WYKAZ LITERATURY	94

WPROWADZENIE

Wiodącym motywem podjęcia problemu planowania działań SZ RP w wielonarodowej połączonej operacji reagowania kryzysowego, była narastająca świadomość o konieczności dokonania jakościowo nowych zmian w sposobie postrzegania tego problemu przez decydentów i wykonawców. Dążenie do usprawnienia istniejących procesów planistycznych i decyzyjnych cechują częstokroć działania na oderwanych, niespójnych kierunkach – nawet w tym samym ośrodku naukowym, czy decyzyjnym – wyznaczanych zazwyczaj *ad hoc* pod wpływem bieżących trendów, czy poglądów określonej grupy lub jednostki kreującej „nowe koncepcje”. W działaniach tego typu i we wprowadzaniu zmian niewielką rolę odgrywały czynniki wiedzy naukowej, teoretycznej podbudowy i preparacji zmian czy naukowej weryfikacji przed wprowadzeniem zmian w życie.

Można skonstatować, że wielokrotnie próbuje się modyfikować narzędzie (tu: siły zbrojne), nie mając niezbędnej wiedzy o podmiocie (tu: państwo, sojusz, koalicja), z kim i jak będzie owo narzędzie współpracować, jakie misje, funkcje i zadania będzie spełniać. Jako suwerenne państwo czy też państwo członkowskie Unii Europejskiej i NATO musimy zawsze mieć na uwadze że zasada nadrzędności rozstrzygnięć politycznych oraz wymogi logiki działań sprawczych, w sposób automatyczny przenoszą się w obszar sił zbrojnych i stają się immanentną cechą polityki wojskowej i strategii ich użycia w polityce państwa.

Najogólniejszym celem pracy, swoistym zamiarem zespół uczynił ***identyfikację cech i własności strukturalno-funkcjonalnych systemu planistycznego obowiązującego w NATO, pożądanym w świetle planowania działań SZ RP w wymiarze wielonarodowym.***

W świetle powyższego główny problem badawczy wyrazić można w formie pytania:

Jaki, hipotetyczny zbiór procedur i własności systemu planistycznego, dla realizacji potrzeb, interesów i celów polityki państwa-członka Unii Europejskiej i NATO, można przyjąć jako podstawę projektowania narodowego systemu planowania udziału SZ RP w wielonarodowych operacjach reagowania kryzysowego.

Identyfikację owego zbioru procedur i własności systemu oraz uporządkowanie go według kryterium przynależności do podmiotu (tu: NATO, UE) i znaczenia dla realizacji założeń polityki państwa, uczyniono **zasadniczym celem badań.**

Osiągnięcie tak sformułowanego celu badań wymagało rozwiązania następujących problemów badawczych:

1. Jak przebiegają procesy planistyczne wielonarodowej operacji reagowania kryzysowego na poszczególnych poziomach Sojuszu?
2. Jaka jest struktura systemu i ogólne podejście do planowania wielonarodowej operacji reagowania kryzysowego w NATO?
3. Jakie zależności i oddziaływania występują między planowaniem narodowym i sojuszniczym?
4. Jakie elementy należy uwzględnić w procesie planowania wielonarodowej operacji reagowania kryzysowego?

Myślą przewodnią poczynił badawczych zespołu autorskiego stało się dążenie do tego, aby ich wyniki stanowiły uporządkowany i uzasadniony materiał poznawczy, Praca składa się ze wstępu, trzech rozdziałów merytorycznych, w których zaprezentowano wyniki badań oraz zakończenia, aneksu, a także stosownego wykazu literatury i skrótów.

W **rozdziale pierwszym** zawarto ogólne założenia systemu planowania w NATO, hierarchia dokumentów i dziedziny planowania. Wyszczególniono kategorie planowania operacyjnego oraz przedstawiono podziały kompetencji planistycznych.

Drugi rozdział pracy służył przede wszystkim ustaleniu, w jaki sposób realizowany jest proces planowania i dowodzenia w operacji reagowania kryzysowego NATO, co umożliwiło na ustalenie punktów odniesienia dla rozwiązań narodowych. Określono istotę dowodzenia i planowania w operacji reagowania kryzysowego w układzie sojuszniczym. Scharakteryzowano ponadto poziomy dowodzenia w Sojuszu Północnoatlantyckim. Ponieważ praktyczną realizację dowodzenia w operacjach reagowania kryzysowego umożliwić ma koncepcja CJTF, w rozdziale tym przedstawiono jej podstawowe założenia.

Rozdział trzeci stanowi sobą autorską propozycję i pakiet rozwiązań dla narodowego systemu planowania działań i dowodzenia siłami zbrojnymi w operacjach reagowania kryzysowego. Jest rzeczą oczywistą, że przyjęty pakiet rozwiązań jest ściśle skorelowany z systemem planistycznym NATO oraz UE, a rozwiązania dotyczą zwłaszcza udziału i zaangażowania istniejących bądź proponowanych struktur narodowych.

Punktem wyjścia dla rozważań zawartych w **aneksie**, w całości poświęconemu działaniom SZ RP w ramach wielonarodowych operacji reagowania kryzysowego, stanowiła konstatacja, iż w obecnych uwarunkowaniach prawnych, strukturalnych i kompetencyjnych, odpowiedzialność za działalność w obszarach planowania i dowodzenia operacją reagowania kryzysowego w Siłach Zbrojnych RP jest znacznie rozmyta i obejmuje różne podmioty. W znacznej części aneks oparto na opracowaniach Akademii Dowodzenia Bundeswehry, dotyczących narodowych systemów planowania działań.

Zespół autorski wyraża nadzieję, że zaprezentowane w niniejszej pracy rezultaty przeprowadzonych badań przyczynią się do wypracowania optymalnych rozwiązań praktycznych umożliwiających sprawne i zgodne ze standardami NATO funkcjonowanie Sił Zbrojnych RP w ramach wielonarodowych operacji reagowania kryzysowego.

1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA SYSTEMU PLANOWANIA NATO

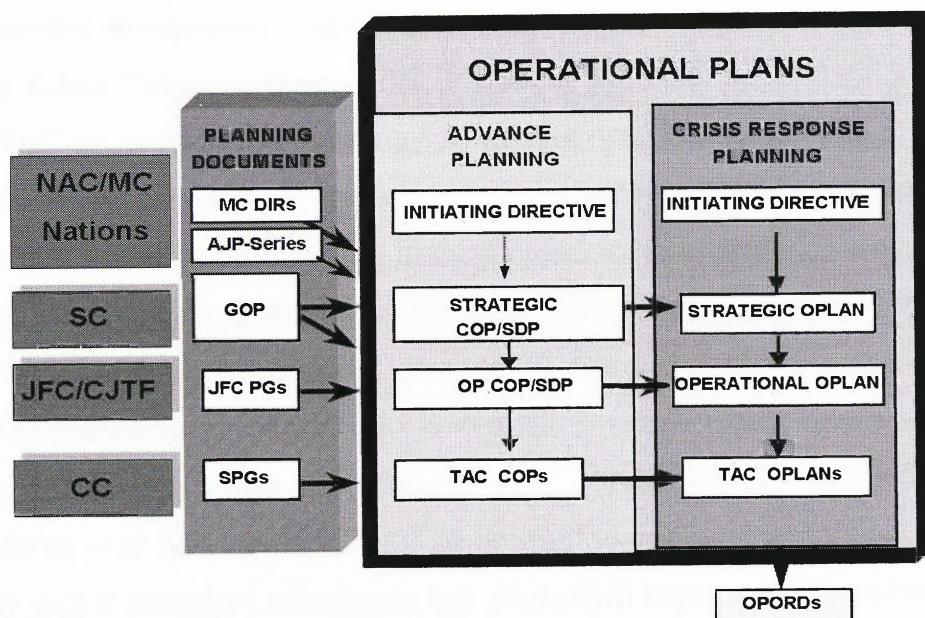
W strukturach militarnych NATO, celem zapewnienia na wszystkich poziomach dowodzenia skoordynowanego procesu planistycznego, został przyjęty wspólny, spójny system planowania operacyjnego¹.

Zawarte w wytycznych Komitetu Wojskowego (MC 133/3) *zasady i procedury planowania operacyjnego*², umożliwiają planowanie działań we wszystkich kategoriach. Stosowanie ich pozwala m.in. na zapewnienie kontroli politycznej nad procesem planowania i aktywacją sił zbrojnych. Ze względu na swoją uniwersalność mogą być w takim samym stopniu stosowane w odniesieniu do działań w ramach obrony kolektywnej, jak i działań poza art. 5. operacji reagowania kryzysowego (także z udziałem państw spoza Sojuszu). W ramach systemu planowania operacyjnego NATO występuje klarowny podział kompetencji i odpowiedzialności planistycznych (rys. 1), który odnosi się do poziomów: Rady Północnoatlantyckiej, Komitetu Planowania Obrony, Dowództw Strategicznych, a także dowództw podległych, w ramach struktury wojskowej Sojuszu.

Rada Północnoatlantycka, będąca najwyższą władzą polityczną i organem decyzyjnym w Sojuszu, jest odpowiedzialna za inicjowanie i zatwierdzanie wszystkich planów operacyjnych, opracowanych w związku z obecnym lub rodzącym się kryzysem.

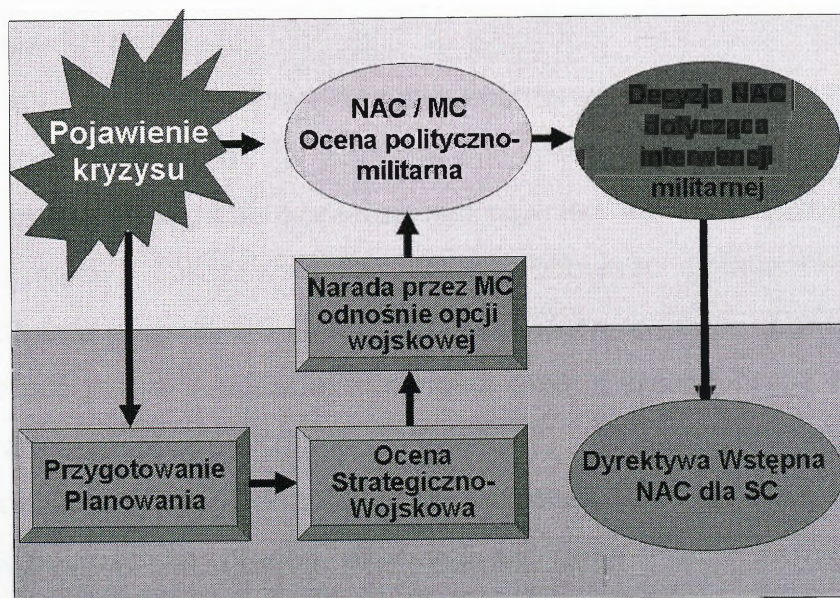
1 MC 133/3 NATO's Operational Planning System, Brussels 28.08.2000.

2 Planowanie operacyjne - planowanie operacji w skali całości sił zbrojnych, mające na celu przetworzenie dyspozycji i wytycznych politycznych, wojskowo-strategicznych, sformułowanie na tej podstawie celów operacyjnych, rozwinięcie ich w koncepcji operacji a następnie skonkretyzowanie w powstałym na jej bazie planie operacji (OpPlan). MC 133/3 (NATO's Operational Planning System), Brussels 28.08.2000.

Rys. 1. Podział odpowiedzialności planistycznych NATO

W ramach procesu ocen polityczno-wojskowych (ang. *Political – Military Estimate - PME*), Rada Północnoatlantycka dokonuje wyboru jednej lub więcej wojskowych opcji działania³ (rys. 2).

Rys. 2. Schemat przebiegu ocen polityczno-wojskowych

³ Wojskowe opcje reagowania (ang. Military Response Options /MRO/) - nie są konkretnymi planami działania, lecz ogólnym zarysem wykorzystania działań wojskowych w reagowaniu kryzysowym. Są one pomocne w podjęciu decyzji politycznych. Jeżeli zostanie podjęta decyzja o użyciu siły militarnej – z reguły wybierana jest jedna z opcji MRO, która jest przekazywana dowództwu strategicznemu do szczegółowego zaplanowania.

Komitet Wojskowy – jako najwyższa władza wojskowa oraz organ doradczy Rady Północnoatlantyckiej w trakcie procesu prowadzenia ocen udziela NAC wszechstronnej pomocy doradczej oraz konsultacyjnej a także, przedstawia jej propozycje zastosowania możliwych opcji wojskowych. W przypadku podjęcia przez Radę decyzji o potrzebie interwencji wojskowej - Komitet Wojskowy przekształca dla dowództw strategicznych wytyczne polityczne w **strategiczno-wojskowe** (ang. *Strategic Military Direction*). Ponadto, odpowiada za akceptację koncepcji operacji/ planu operacyjnego przed przedłożeniem go do formalnego zatwierdzenia przez NAC. Podkreślenia przy tym wymaga fakt, że proces ocen polityczno-wojskowych związany jest z aktualnie trwającym lub przyszłym kryzysem. Zasadniczym celem powyższego etapu jest udzielenie odpowiedzi Radzie Północnoatlantyckiej na pytania dotyczące możliwych w danej sytuacji opcji działania, które pozwolą zapobiec sytuacji kryzysowej lub ją rozwiązać.

Dowództwo Strategiczne - w ramach procesu ocen polityczno-wojskowych⁴ jest zobowiązane do udzielenia pomocy w opracowywaniu lub udoskonalaniu potencjalnych opcji wojskowych. Natomiast, jeżeli Rada Północnoatlantycka podejmie decyzję o interwencji zbrojnej, dowództwo strategiczne odpowiada za opracowanie planu operacyjnego szczebla strategicznego, a w razie konieczności również za sporządzenie planów uzupełniających - przy wsparciu wielonarodowego połączonego sztabu planistycznego (ang. *Bi-SC Combined Joint Planning Staff – CJPS*). Gotowy plan operacji jest w następnej kolejności przedstawiany przez dowództwo strategiczne (poprzez Komitet Wojskowy) do zatwierdzenia Radzie Północnoatlantyckiej. Ponadto, na wniosek NAC, może ponosić odpowiedzialność za proces aktywacji sił (ang. *Force Activation*) oraz procedury przerzutu (ang. *Deployment Procedures*).

Dowódcy NATO (z **podległych poziomów dowodzenia**) po otrzymaniu zadania od odpowiednich organów inicjujących (ang.

⁴ W przypadku, jeżeli jest taka wola Rady Północnoatlantyckiej.

Appropriate Initiating Authority), odpowiadają za opracowanie planu adekwatnego dla danego poziomu, a gdy pojawi się taka konieczność również planów uzupełniających. Należy, więc przyjąć, że proces planowania operacji niezależnie od jej rodzaju będzie mógł zostać zainicjowany w wyniku zmian sytuacji politycznej lub militarnej w danym regionie. Zarówno narodowe, jak i wielonarodowe działania połączone planowane i realizowane są na trzech poziomach: *strategicznym, operacyjnym i taktycznym*. Na poziomie strategicznym (kierowania państwa lub sojuszu) ma miejsce przekształcenie woli politycznej w cele polityczne i wydzielenie sił oraz środków (militarnych i niemilitarnych) niezbędnych do ich realizacji.

Najwyższe dowództwo wojskowe określa na tej podstawie strategiczne cele wojskowe oraz wydziela siły i środki. Stanowi ponadto organ doradczy kierownictwa politycznego. Planowanie i prowadzenie operacji połączonej w perspektywie strategicznej to koordynacja wszystkich elementów i systemów składających się na możliwości i zdolności sojuszu lub państwa.

Obok sił zbrojnych zaliczyć do nich można potencjał ekonomiczny, możliwości polityczne, informacyjne (oddziaływania na opinię światową) i technologiczne. Integracja i koordynacja tych składników siły sojuszu lub państwa realizowana jest na poziomie strategicznym. W odniesieniu do Sojuszu Północnoatlantyckiego jest to poziom Dowódcy Strategicznego ds. Operacji (SACEUR). Organem planistycznym i wykonawczym dowódcy strategicznego jest wspomniany wcześniej CJPS, który definiuje cele operacji, określa siły i środki niezbędne do jej prowadzenia, a także proponuje strukturę dowodzenia (określa, który dowódca poziomu operacyjnego ma daną operację przygotować i prowadzić).

Dowództwo operacyjne - na podstawie wytycznych dowództwa strategicznego, przekształca stopniowo cele strategiczne w cele operacyjne,

wypracowuje koncepcję operacji, ujmuje ją planach i wydaje dyrektywy dla dowództw taktycznych (komponentów) oraz synchronizuje i kieruje ich działaniami. W warunkach Sojuszu Północnoatlantyckiego dowodzenie operacyjne realizują dwa dowództwa sił połączonych oraz jedno dowództwo połączone o ograniczonych funkcjach. Istotnym jest fakt, że dowództwo strategiczne nie zajmuje się bezpośrednio operacją i nie kieruje działaniami wojsk. Jest to jednoznacznie problematyka operacyjna. Za przygotowanie i prowadzenie operacji odpowiada dowództwo operacyjne i tworzone na jego bazie Dowództwo Wielonarodowych Połączonych Sił Zadaniowych (*CJTF HQ*). Wyjaśnienia wymagają tu kwestie kompetencyjne. Operacja połączona ukierunkowana jest jednoznacznie na osiągnięcie celu strategicznego. Prowadzona jest ona przez jednolite dowództwo operacyjne i obejmuje wspólne działania różnych rodzajów sił zbrojnych, najczęściej we współdziałaniu z siłami zbrojnymi innych państw.

Konstatując możemy stwierdzić, że planowanie i prowadzenie wielonarodowej operacji połączonej jest domeną operacyjną, jednak jej ogólne zarysy powstają na poziomie strategicznym i wynikają bezpośrednio z ustaleń politycznych.

1.1 Hierarchia dokumentów i dziedziny planowania

Jak wspomniano już wcześniej - stosowany obecnie system planowania operacyjnego został stworzony w celu ujednoczenia procesu inicjowania, opracowywania oraz zatwierdzania dokumentów właściwych dla poszczególnych etapów planistycznych. Bazuje on na określonym strukturalnie pakiecie działań, które muszą być zatwierdzone przez najwyższe władze.

Celem systemu planowania operacyjnego NATO, określanego także mianem architektury planowania operacyjnego (*ang. Operational Planning Architecture*), jest zapewnienie organom decyzyjnym oraz planistycznym

optymalnych mechanizmów i procedur wypracowywania decyzji⁵. Wiąże on w sposób logiczny stosowaną w NATO metodologię wypracowania decyzji, obejmując wszystkie etapy procesu planistycznego. Należy podkreślić, że istotą tego systemu jest rozbudzenie twórczego myślenia oficerów sztabu. Według poglądów NATO, procedury planistyczne nie stanowią bowiem sztywnego schematu działań sztabu, a raczej mają służyć jako pewnego rodzaju wzorzec postępowania podczas przygotowania planów. Zgodnie z dokumentem MC 133/3 architektura planowania operacyjnego obejmuje zasadniczo dwie kategorie dokumentów. Pierwsze z nich - określane jako główne - są przede wszystkim narzędziami planistycznymi dowódców wojskowych NATO. Druga kategoria dokumentów, to tzw. dokumenty dodatkowe, stanowiące narzędzia planistyczne pracy sztabów, wykorzystywane dla potrzeb opracowywania planów operacyjnych⁶. Do pierwszej kategorii należy zaliczyć **dokumenty serii MC** (rangi politycznej), wydawane przez Komitet Wojskowy NATO (*ang. Military Committee - MC*), zatwierdzane przez Radę Północnoatlantycką. Zawierają one wytyczne polityczno-wojskowe dotyczące inicjowania, opracowywania, zatwierdzania, realizacji, przeglądu lub unieważniania wszystkich kategorii planów operacyjnych NATO.

Biorąc pod uwagę problematykę systemu planowania operacyjnego Sojuszu, najważniejsze znaczenie posiadają dokumenty serii MC 133, które zawierają szczegółowe wytyczne, które należy brać pod uwagę w trakcie opracowywania dokumentów planistycznych niższego szczebla⁷.

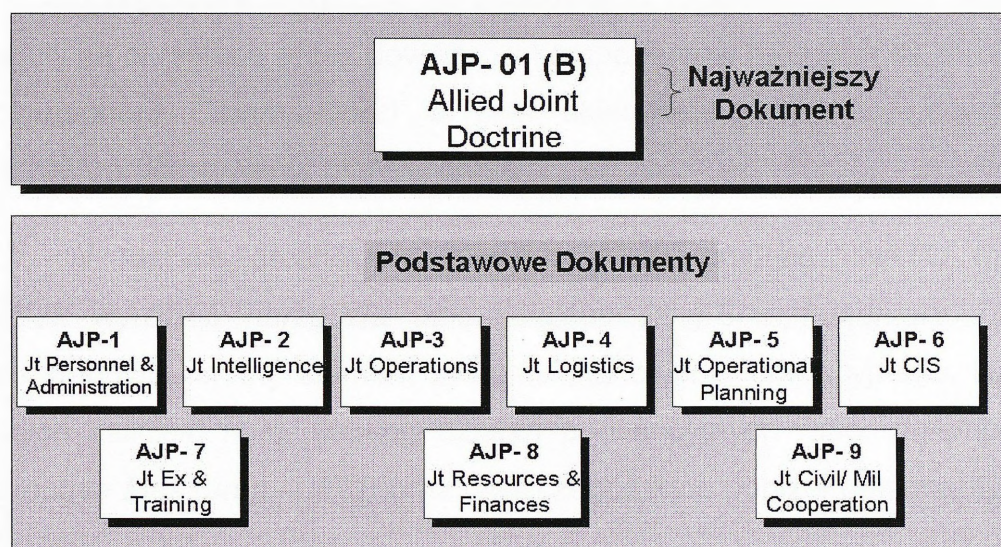
Na podstawie dokumentów Komitetu Wojskowego (*Military Committee -MC*), a w szczególności zaś w oparciu o MC 133/3 opracowuje się **serię dokumentów AJP**, (*Allied Joint Doctrine*), w której podstawowy dokument stanowi AJP 01 (*procedury planowania, prowadzenia i wspierania operacji połączonych NATO*).

⁵MC 133/3 NATO's Operational Planning System, Brussels 28.08.2000, s. 1-5.

⁶Tamże, s. 1 - 5.

⁷NATO Operational Planning dz. cyt. s. 1-5.

W następnej kolejności, w oparciu o podstawowe dokumenty planistyczne zostają opracowywane przez dowództwo strategiczne NATO **wytyczne do planowania operacyjnego** („*Guidelines for Operational Planning*”)⁸, które zawierają ogólny przegląd zasad wyprowadzonych ze strategii Sojuszu i ustaleń politycznych na poziomie dowództwa strategicznego. Ponadto określają one przydział zadań i zakres odpowiedzialności podległych dowództw oraz definiują zasadnicze standardy oraz procedury planowania wewnątrz zintegrowanych struktur wojskowych NATO.

Rys. 3. Hierarchia publikacji serii AJP.

Jako uzupełnienie wytycznych do planowania operacyjnego (GOP) wydawane są również **funkcjonalne wytyczne do planowania** (*Functional Planning Guides – FPG*). Dotyczą one tych aspektów planistycznych, które muszą zostać uwzględnione podczas opracowywania planu operacyjnego. Zawierają uzupełnienie informacji planistycznych zawartych w dokumentach MC 133, GOP, zatwierdzonej doktrynie NATO oraz dokumentach serii MC⁹. Ponadto, ukierunkowują planowanie w konkretnych obszarach funkcjonalnych, np. planowanie na szczeblu komponentów rodzajów sił

⁸ Zaliczone do kategorii dokumentów dodatkowych - określanych mianem techniczno-proceduralnych.

⁹ Guidelines for Operational Planning (GOP), 2005, s. 2-1.

zbrojnych, działania w powietrzu i z powietrza oraz wspólne lub specyficzne zadania rodzajów sił zbrojnych¹⁰.

Wytyczne Dowództw Sił Połączonych (*JFC Planning Guides*) są specyficznymi dla danego dowództwa wytycznymi do planowania operacyjnego, które tworzone są w oparciu o strukturę GOP/ FPG. Podobnie jak FPG nie powtarzają informacji zawartych w innych dokumentach, lecz dostarczają informacji charakterystycznych dla danego obszaru odpowiedzialności (*Area of Responsibility*)¹¹.

Szczegółowe wytyczne do planowania (*Specific Planning Guides*), z reguły są określane przez dowódców komponentów rodzajów sił zbrojnych (*Component Commanders*) w celu ukierunkowania pracy dowództw podczas opracowywania planów operacji.

W ramach architektury planowania operacyjnego NATO można również wyróżnić *narzędzia uzupełniające* (*ang. Complementary Tools*), które stanowią istotny element systemu planowania operacyjnego. Należy do nich zaliczyć m.in. katalog działań prewencyjnych (*ang. Inventory of Preventive Measures – IPM*) oraz wyszczególnione poniżej dokumenty serii MC:

- MC 294: Opcje Wojskowej Odpowiedzi (*ang. Military Response Options – MRO*);
- MC 161: Ogólne Oceny Wywiadowcze NATO (*ang. NATO's General Intelligence Estimate*);
- MC 166: System Ostrzegania Wywiadowczego NATO (*ang. NATO Intelligence Warning System*);
- MC 67: System Podejmowania Środków Ostrożności NATO (*ang. NATO Precautionary System - NPS*) wraz z Podręcznikiem Dowództw Strategicznych z Zakresu Systemu Podejmowania Środków Ostrożności NATO (*Bi- SC NPS Manual – NPSM*);

¹⁰ Reader Führung Gemeinsamen Operationen, Hamburg, 2000.

¹¹ Struktura dokumentu odpowiada układowi GOP i RPG, zawierając takie dodatkowe czynniki jak klimat, geografia, oceanografia, teren, specyficzne porozumienia wojskowe

– MC 362: Podręcznik Zasad Użycia Siły przez NATO (*ang. NATO Rules of Engagement Manual*)¹².

Do narzędzi uzupełniających zalicza się ponadto stale uaktualnianą komputerową bazę informacyjną dowództw strategicznych, która zawiera dane o siłach własnych i krajów partnerskich.

1.2 Kategorie planowania operacyjnego

Przeprowadzona analiza systemu planowania operacyjnego wskazuje, że NATO w celu zapewnienia zdolności do podjęcia skutecznych działań w sferze szeroko pojętego bezpieczeństwa, przyjął dwie zasadnicze kategorie planowania, a mianowicie wyprzedzające (*ang. Advanced Planning*) oraz kryzysowe (*ang. Crisis Response Planning*).

Pierwsza z wymienionych kategorii jest procesem wypracowania planów działania w oparciu o przewidywalne, hipotetyczne zagrożenia, które mogą mieć miejsce w obszarze odpowiedzialności dowództwa strategicznego NATO. Ma ono charakter planowania długofalowego, realizowanego bez ograniczeń czasowych, którego wynikiem są plany alternatywne (*ang. Contingency Plans-COPs*) lub stałe plany obrony (*ang. Standig Defence Plans-SDP*).

Przy czym, plany alternatywne¹³ odnoszą się do możliwych przyszłych zagrożeń bezpieczeństwa, wynikających zarówno z obrony kolektywnej, jak i działań poza art. 5 operacji reagowania kryzysowego. Z reguły bazują na jednej lub kilku prawdopodobnych sytuacjach planistycznych (*ang. Planning Situations – PS*), zawartych w publikowanym przez dowództwa strategiczne Przeglądzie Wymagań Obronnych (*ang. Defence Requirements Review – DRR*). Te z kolei stanowią pochodną ocen zawartych w dokumentach serii MC 161 (*ogólne oceny wywiadowcze*

¹² MC 133/3 NATO's Operational Planning System, Brussels 28.08.2000, s. 1-6.

¹³ **Contingency Plan (COP)** jest dokumentem planistycznym służącym jako pomoc w przypadku nagłego pojawienia się kryzysu. Bazuje na ogólnej analizie sytuacji NATO i zawiera przypuszczenia. Z tego też względu nie jest wystarczająco szczegółowy, by mógł być natychmiast przekształcony i wdrożony w życie. Ponadto istnieje potrzeba rozplanowania szczegółów działania.

NATO), a także w wytycznych ministerialnych (Ministerial Guidance) i dokumentach serii MC 400.

Z kolei *Standig Defence Plans (SDP)*¹⁴ - są planami bezpośredniej reakcji Sojuszu na zagrożenia wynikające z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Z założenia *SDP* ma być w pełni dopracowanym planem operacyjnym gotowym do wprowadzenia w życie, z określonymi siłami dowodzenia oraz władzą wykonawczą delegowaną na właściwe poziomy dowodzenia. Konkludując, *SDP* stanowi określony wzorzec działania, umożliwiający decydom określenie kształtu przyszłych sił i ich zdolności bojowych, bazując na ocenach wywiadowczych i rozwoju technologicznym. Oznacza to, że *SDP* jest również nieocenionym narzędziem w doskonaleniu procesu planowania obronnego.

Zarówno plany alternatywne jak i obowiązujące plany obrony, bazujące na przewidywanych (prawdopodobnych) zagrożeniach, są opracowywane w okresie pokoju. Ustala się w nich obszary ryzyka, odpowiedzialności oraz niezbędne siły, konieczne wsparcie, sposób dowodzenia itp. Stosownie do zawartych w nich ustaleń, państwa członkowskie planują odpowiednie siły potrzebne do realizacji wspólnych planów działań. Każdorazowo decyzja dotycząca faktycznego oddania sił narodowych do dyspozycji NATO i użycia w działaniach znajduje się zawsze w suwerennych kompetencjach państw członkowskich.

Procedury **planowania kryzysowego** dotyczą planowania wynikającego z konkretnej sytuacji decyzyjnej. Planowanie takie jest organizowane najczęściej w ograniczonym czasie oraz tam, gdzie występuje taka konieczność i możliwość. Podstawę planowania stanowi istniejący plan alternatywny. W wyniku prac powstaje ***plan operacyjny***

¹⁴ **Standig Defence Plans** (obowiązujące plany obrony) – są to plany bezpośredniej reakcji, których celem jest zapewnienie zdolności Sojuszu do reagowania na nagłe, niespodziewane zagrożenia w ramach artykułu 5. traktatu waszyngtońskiego. Stanowią one w pełni kompletne gotowe do użycia plany (włącznie z wyznaczonymi do ich realizacji siłami oraz określonymi relacjami dowodzenia na wszystkich wymaganych szczeblach dowodzenia).

(*Operation Plan - OPLAN*), adekwatny do potrzeb wynikających z trwającego lub rozwijającego się kryzysu. W sytuacji realizowania kilku operacji równolegle w tym samym rejonie, może okazać się koniecznym opracowanie planu kampanii – dla zapewnienia właściwej koordynacji, jedności celu i ekonomiki wysiłku w odniesieniu do wszelkiej działalności wojskowej, związanej z prowadzeniem oraz wsparciem tych operacji.

W zależności od stopnia skomplikowania planu operacyjnego (COP/SDP/OPLAN), może okazać się koniecznym opracowanie pojedynczego, względnie kilku **planów uzupełniających** (*Supporting Plan-SUPLAN*). Ich celem jest zapewnienie możliwości odniesienia się do wszystkich istotnych aspektów operacji w odpowiednim stopniu szczegółowości. Plany uzupełniające bazują na **planie podstawowym** (*Parent Plan*) oraz jego właściwych załącznikach. W typowych sytuacjach plany uzupełniające mogą dotyczyć na przykład systemów łączności i informacji, wywiadu - względnie logistyki.

2. PROCES PLANOWANIA I DOWODZENIA W OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO NATO

Procedury wykorzystywane przez dowództwa i sztaby NATO w trakcie analizowania i oceny zaistniałej sytuacji decyzyjnej, ujęte w spójny, logiczny ciąg zdarzeń, stanowią sobą istotę *procesu planowania wielonarodowej połączonej operacji reagowania kryzysowego*. W procesie tym, określono najbardziej skuteczną i sprawdzoną w dynamicznych działaniach metodę postępowania zapewniającą realizację otrzymanych zadań, a tym samym osiągnięcie sformułowanego pożądanego stanu końcowego operacji. Proces ten realizowany jest równolegle na trzech poziomach dowodzenia: **strategicznym**, **operacyjnym** oraz **taktycznym**. Przypomnijmy¹⁵, że na poziomie **strategicznym** (kierowania państwa lub sojuszu) ma miejsce przekształcenie woli politycznej w cele polityczne i wydzielenie sił oraz środków (wojskowych i niemilitarnych) niezbędnych do ich realizacji. Natomiast na poziomie Dowództwa Operacyjnego ma miejsce przekształcanie celów strategicznych w cele operacyjne, wypracowana zostaje koncepcja operacji, wydawane są dyrektywy dla dowództw taktycznych (komponentów). W procesie planowania operacyjnego NATO możemy wyróżnić następujące etapy:

- Etap ocen polityczno – wojskowych (Political – Military Estimate);
- Etap uruchomienia procesu planowania (Initiation of Planning);
- Etap opracowywania planów (Development of Plans);
- Etap zatwierdzania planów (Approval of Plans);
- Etap aktywacji sił (Force Activation);
- Etap wykonania planu (Plan Execution);

¹⁵ Patrz: Rozdz. 1. Podstawowe założenia systemu planowania NATO

- Etap przeglądu planu oraz wprowadzenia poprawek (Plan Review and Revision);
- Etap zatwierdzenia poprawionych planów (Approval of Revised Plans);
- Etap unieważnienia planów (Cancellation of Plans)¹⁶.

Pierwszy z wymienionych etap **ocen polityczno-wojskowych** wiąże się z trwającym lub rodzącym się kryzysem. Ma dać odpowiedź władzom NATO na pytanie o zakres możliwych opcji politycznego i wojskowego przeciwdziałania takiej sytuacji. Zwykle może rozpoczynać się skorzystaniem z opcji ujętych w Katalogu Działań Prewencyjnych, względnie wariantów wojskowego działania, przedstawionych w dokumentach serii MC 294. Sprecyzowane opcje są następnie przekazywane dla Komitetu Wojskowego oraz Rady Północnoatlantyckiej, a dalej do dowództwa strategicznego.

Ponadto udzielana jest pomoc sztabowi planowania operacyjnego w dalszym opracowywaniu lub doskonaleniu potencjalnej opcji wojskowego działania. Proces ocen wojskowo-politycznych będzie towarzyszył procesowi podejmowania decyzji politycznych. Po przyjęciu przez NAC stanowiska o konieczności podjęcia kolejnych kroków, władze wojskowe NATO (NATO's Military Authorities – NMAs) mogą otrzymać polecenie rozpoczęcia bardziej szczegółowego planowania, które ma skutkować opracowaniem planu operacji.

Na etapie **uruchomienia procesu planowania**, aby dowódcy wojskowi NATO mogli opracowywać plany operacyjne, muszą posiadać autoryzację kompetentnych władz inicjujących (Initiating Authority). W sytuacji planów opracowywanych na poziomie dowództw strategicznych będą to NAC lub MC (w zależności od typu planu jaki ma zostać opracowany). Dla planów opracowywanych na niższych szczeblach dowodzenia władzą inicjującą będzie przełożony NATO wyższego szczebla

¹⁶ NATO Operational Planning dz. cyt. s. 1-8 do 1-13.

(Next-Superior NATO Commander). W przypadku planowania kryzysowego, NAC zarządzi uruchomienie opracowywania planu operacyjnego, jako odpowiedź na trwający lub narastający kryzys, poprzez wydanie dyrektywy wstępnej (Initiating Directive).

Komitet Wojskowy służy NAC radą w przedmiocie planowania operacyjnego oraz zawartości wspomnianej dyrektywy. Na jej podstawie MC udziela wytycznych lub stawia zadania dowództwom strategicznym. Chociaż treści dyrektywy będą zależały od charakteru konkretnego kryzysu, zwykle będą jasno opisywały cele polityczne oraz spodziewane zadania wojskowe sprzyjające osiągnięciu tych celów. Dyrektywa powinna również zawierać ograniczenia polityczne i założenia, jakie wojskowe władze NATO powinny uwzględnić w trakcie opracowywania planu. Przed opublikowaniem przez NAC dyrektywy inicjującej, dowódcy strategiczni mogą podjąć, na bazie wytycznych Komitetu Wojskowego i stale informując go o realizowanych o posunięciach, przygotowawcze działania planistyczne, adekwatne do rozwoju kryzysu oraz biorąc pod uwagę konieczną dyskrecję tego typu działań.

Etap **opracowywania planów** obejmuje na wszystkich szczeblach podobne do siebie, dwustopniowe procedury. Pierwszy stopień to proces ocen wojskowych, obejmujący analizę zadania. Po niej następuje określenie wariantów działania (Course of Action - COA), będących do dyspozycji dowódcy w przedmiocie wykonania zadania. Dowódca wybiera preferowany wariant i opracowuje koncepcję operacji (CONOPS). Obejmuje ona jasne i zwarte określenie tego, w jaki sposób dowódca zamierza wykonać zadanie, włącznie z osiągnięciem pożądanego wojskowego stanu końcowego (Military End-State). Koncepcja jest przedkładana przełożonemu do zatwierdzenia. Drugi stopień to opracowywanie planów (COP/SDP/OPLAN), w tym ewentualnie planu kampanii, na bazie zatwierdzonej koncepcji działania. Chociaż dwustopniowy proces posiada określone sekwencje, zatwierdzenie CONOPS nie stanowi warunku

opracowywania COP/SDP/OPLAN. Jednakże dopiero zatwierdzenie koncepcji operacji warunkuje opracowanie kompletnych COP/SDP/OPLAN.

Zatwierdzanie planów, włącznie z CONOPS, jest domeną władz inicjujących. W odniesieniu do poszczególnych rodzajów planów, zależności przedstawiają się następująco:

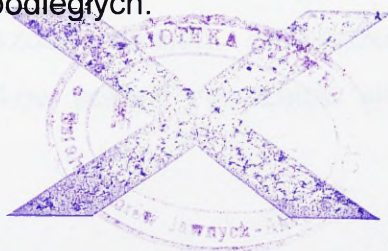
- planowanie zaawansowane:
 - COP poziomu strategicznego – zatwierdza MC;
 - SDP poziomu strategicznego – akceptuje MC, zatwierdza Komitet Planowania Obronnego (Defence Planning Committee – DPC);
- planowanie kryzysowe: OPLAN szczebla strategicznego jest akceptowany przez MC, a zatwierdzany przez NAC;
- plany uzupełniające: bazują na planach podstawowych oraz ich właściwych załącznikach, są zatwierdzane przez kompetentne władze inicjujące;
- plany niższych szczebli dowodzenia: są zatwierdzane przez przełożonych kolejnego, wyższego szczebla, po tym, jak właściwy plan szczebla strategicznego zostanie zatwierdzony przez kompetentną władzę inicjującą.

W celu wdrożenia planu operacji konieczna są aktywacja i przerzut w obszar operacji sił wymaganych do jego realizacji. Pierwsza z wymienionych - **aktywacja sił** znajduje się w kompetencjach Dowództwa Strategicznego ds. Operacji, a jest inicjowana *Dyrektywą Rady Północnoatlantyckiej w sprawie Aktywacji Sił (NAC Force Activation Directive)*. W trakcie aktywacji muszą być brane pod uwagę ustalenia wynikające z postanowień traktatów o kontroli zbrojeń (*Arms Control*) oraz środków budowy zaufania i bezpieczeństwa (*Confidence and Security Building Measures – CSBM*). Proces aktywacji sił rozpoczyna się zazwyczaj jeszcze przed zatwierdzeniem planu operacji, z tego też względu może się on zbiec się z zatwierdzeniem koncepcji operacji. W kontekście czasu

wymaganego dla generowania i przerzutu sił wymaganych dla wykonania zadania, wspomniana dyrektywa powinna być wydana jak najwcześniej.

Etap realizacji można różnicować w zależności od rodzaju planu. COP zawiera zbyt mało szczegółów, aby można przystąpić do jego realizacji. SDP, wraz z odpowiednimi planami uzupełniającymi, może być realizowany przez dowódcę strategicznego ds. Operacji (SACEUR), na którego zostały oddelegowane uprawnienia wykonawcze. W przypadku planu operacyjnego, dla jego realizacji, NAC wydaje *Dyrektywę Wykonawczą (Execution Directive)*, która określa między innymi kompetencje w ramach zatwierdzonych zasad użycia sił (*Rules of Engagement Authorisation – ROEAUTH*). Jest to formalna odpowiedź na zapytanie dowództwa strategicznego (*Rules of Engagement Request – ROEREQ*), wynikające z procedur ROE, opisanych w dokumentach serii MC 362. Dyrektywa wykonawcza stanowi również podstawę realizacji planów uzupełniających.

Przeгляд oraz wprowadzenie poprawek w ramach planowania zaawansowanego to proces realizowany w cyklu dwuletnim, choć również zależny od efektów cyklu planowania obronnego i zmian środowiska bezpieczeństwa. COP będzie wymagał okresowych przeglądów dla uwzględnienia zmian np. wynikających z rozszerzenia NATO. SDP będzie wymagał z kolei zmian jako konsekwencji rozwoju środowiska bezpieczeństwa, postępu technologicznego, przyjmowania nowych członków w poczet NATO. Z kolei plan operacyjny może wymagać przeglądu/korekt jako skutku zmian powstałych od czasu zatwierdzenia OPLAN do czasu wydania Dyrektywy Wykonawczej NATO. Zmiany w OPLAN będą automatycznie skutkowały zmianami w planach uzupełniających. Również zmiany w planach szczebli nadrzędnych będą pociągały zmiany w planach szczebli podległych.

Po wprowadzeniu zmian do planu operacyjnego, musi być on przedstawiony do zatwierdzenia właściwej władzy inicjującej. Podkreślenia przy tym wymaga, że wszystkie plany operacyjne (COP/SDP/OPLAN) mogą zostać unieważnione przez władzę inicjującą, kiedy zadanie przestanie obowiązywać, lub gdy zostało ujęte w innym planie. Unieważnienie planu podstawowego automatycznie unieważnia jego wszystkie plany uzupełniające. Unieważnienie planu szczebla nadrzędnego pociąga za sobą unieważnienie planu niższego szczebla.

Konkludując dylematy procesu planowania operacyjnego NATO należy skonstatować, że jest on niezwykle szczegółowy i złożony, a w jego trakcie wykorzystuje się wiele procedur. Dlatego też, jest skoordynowanym procesem pracy sztabowej, pozwalającym na określenie najlepszej metody realizacji postawionych zadań. Znajduje on zastosowanie na każdym poziomie dowodzenia (strategicznym, operacyjnym i taktycznym), a także dla każdego teatru działań oraz dla sił o dowolnej wielkości. Podkreślenia wymaga, że odpowiednio określone zasady postępowania wykluczają nieuzasadnione ryzyko, a także przypadkowość w sposobie wyboru koncepcji działania wojsk oraz ich wszechstronnego zabezpieczenia. Wykluczają one w szczególności schematyzm i powielanie określonych rozwiązań. Ponadto, proces planowania operacyjnego NATO umożliwia dowódcom zintegrowanie wysiłków różnych, oddzielnych sił i dowódców w procesie planistycznym po to, by w rezultacie osiągnąć efektywny, ogólnie skoordynowany wysiłek planistyczny.

2.1 Dowodzenie w operacji reagowania kryzysowego

Współczesne formy i metody użycia sił zbrojnych do realizacji celów politycznych podmiotu jednoznacznie wskazują na połączony charakter działań. Tendencje rozwoju sztuki wojennej pozwalają stwierdzić, iż w przewidywalnej przyszłości większość działań prowadzona będzie wspólnym wysiłkiem wszystkich środków polityki i rodzajów sił zbrojnych.

Wyraźne są trendy operowania w sytuacjach kryzysowych i konfliktach zbrojnych wielonarodowymi siłami połączonymi. Prezentowany od kilku lat wymiar użycia tych sił wykracza daleko poza wspólne działanie rodzajów sił zbrojnych w wymiarze narodowym. Wielonarodowe operacje połączone wymagają odpowiedniej organizacji dowodzenia, która zapewni skuteczną realizację rozszerzonego spektrum zadaniowego przy udziale wielu państw biorących w niej udział.

Efektywne i skuteczne dowodzenie jest jednym z zasadniczych i koniecznych warunków osiągnięcia sukcesu w operacjach reagowania kryzysowego. Osiągnięcie zakładanych celów zarówno w okresie przygotowania, jak i prowadzenia operacji w pierwszej kolejności zależy od osiągnięcia pożądaných zdolności i rozwinięcia sił we właściwym miejscu i czasie. Skuteczny system dowodzenia będzie zatem podstawowym czynnikiem warunkującym sprawne przygotowanie i kierowanie operacjami reagowania kryzysowego NATO, w których zaangażowane mogą być różne rodzaje sił zbrojnych państw biorących w nich udział. Zrozumienie istoty oraz wymagań tych operacji, a także uwarunkowań organizacji dowodzenia jest warunkiem prawidłowego funkcjonowania wszystkich poziomów dowodzenia biorących w nich udział.

Analiza i ocena rozwoju struktur i procedur dowodzenia Sojuszu wskazuje, że w ramach jego dopasowania do realizacji nowego rozszerzonego spektrum zadaniowego przekształceniu uległy zarówno wojskowe struktury dowództw i sił NATO, jak i polityczna struktura dowodzenia. Przełomem w tym zakresie okazał się szczyt w Pradze¹⁷, podczas którego szefowie państw i rządów podjęli szereg decyzji wywierających decydujący wpływ na dalszą rolę oraz pozycję Sojuszu w zapewnieniu bezpieczeństwa transatlantyckiego. W rozpoczętym wówczas procesie transformacji priorytetowo potraktowano działania zmierzające do zwiększenia zdolności wojskowych NATO, obejmujących

¹⁷ Szczyt praski (21-22 listopad 2002) – określany także „szczytem transformacji Sojuszu”.

m.in. reformę struktury dowodzenia, stworzenie Sił Odpowiedzi NATO oraz poprawę i rozwój zdolności operacyjnych.

W aspekcie organizacji dowodzenia główny nacisk położono na stworzenie jakościowo nowej struktury¹⁸, która zapewniłaby celowe i ciągłe skoncentrowanie wysiłków, zorientowanych na proces transformacji oraz ułatwiłaby poprawę zdolności operacyjnych w kontekście nowych wyzwań. W wyniku podjętych decyzji zmianie uległa nie tylko ilość podległych dowództw, lecz także ich wewnętrzna struktura. W tym celu dokonano funkcjonalnego podziału dowództw szczebla strategicznego, tworząc Sojusznicze Dowództwo ds. Transformacji (*ang. Allied Command Transformation - ACT*) z siedzibą w Norfolk (USA) oraz Sojusznicze Dowództwo ds. Operacji (*ang. Allied Command Operation - ACO*) z siedzibą w Mons (Belgia)¹⁹.

Dowództwo ds. Transformacji - ACT zostało przekształcone w dowództwo funkcjonalne, które odpowiada za proces transformacji sił zbrojnych państw członkowskich NATO, a w tym za kreowanie polityki obronnej, prowadzenie badań, opracowanie koncepcji i doktryn, rozwój interoperacyjności sił sojuszniczych, analizy i oceny prowadzonych ćwiczeń i operacji oraz wdrażanie wynikających z ich przebiegu doświadczeń. Powyższe wskazuje, że głównym zadaniem *Dowództwa ds. Transformacji* jest kierowanie procesem transformacji struktur wojskowych Sojuszu w celu rozwijania zdolności operacyjnych, zapewniających wysoką efektywność

¹⁸ Struktura dowodzenia NATO (*ang. NATO Command Structure NCS*) – zastępuje ona strukturę wprowadzoną w 1999 roku, która dowiązana była ściśle do geograficznego podziału obszaru odpowiedzialności NATO. Uwzględniała ona podział obszaru traktatowego Sojuszu pomiędzy dwoma dowództwami szczebla strategicznego Europy i Atlantyku.

¹⁹ Działalność dowództw została oficjalnie zainaugurowana 19.06.2003 – ACT oraz 01.09.2003 roku – ACO. Dwa dowództwa strategiczne: ds. operacji na obszarze europejskim (Mons w Belgii) oraz ds. transformacji na obszarze atlantyckim (Norfolk w USA) - utworzono na bazie dwóch dotychczasowych dowództw szczebla strategicznego NATO (SC EUROPE i SC ATLANTIC). Podczas tworzenia nowych struktur uważano, że jasny podział kompetencji pomiędzy obydwoa dowództwami Sojuszu jest konieczny, aby wyeliminować podwójny wysiłek. Osiągnięto to poprzez ustanowienie odpowiednich ról dla obydwu dowództw - czyli prowadzącego i wspierającego. Dowództwo ds. transformacji zostało stworzone do prac w zakresie procesu transformacji zdolności, pozwalając w ten sposób drugiemu skupić wysiłki na działaniach stricte operacyjnych.

działań podejmowanych w odpowiedzi na obecne i przyszłe zagrożenia bezpieczeństwa²⁰.

Dowództwo Strategiczne ds. Operacji²¹ - ACO, zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami, przejęło całość uprawnień operacyjnych i odpowiada obecnie za planowanie oraz prowadzenie wszystkich sojuszniczych operacji militarnych celem zapewnienia bezpieczeństwa w obszarze odpowiedzialności NATO lub poza nim, w sytuacji pojawienia się zagrożeń dla systemu bezpieczeństwa światowego. Do jego głównych zadań należy:

- przygotowanie wielowariantowych planów operacji, generowanie sił i prowadzenie operacji NATO;
- przygotowanie sił oraz utrzymanie ich w gotowości do realizacji zadań (m.in. poprzez prowadzenie szkoleń, ćwiczeń oraz sprawowania kontroli) - we współpracy z ACT;
- opracowywanie strategicznych koncepcji rozwoju sił zbrojnych, określanie priorytetów planowania obronnego i polityki wojskowej oraz opracowywanie koncepcji i dyrektyw w odniesieniu do pełnego zakresu zadań Sojuszu - we współpracy z ACT;
- synchronizowanie i integracja przedsięwzięć związanych z procesem transformacji w obszarze operacyjnym (w tym głównie tworzenie wielonarodowych, połączonych struktur dowodzenia i sił oraz podnoszenie ich zdolności);
- realizowanie przedsięwzięć wojskowych w ramach programu Partnerstwa dla Pokoju oraz w ramach stosunków z Rosją, Ukrainą oraz państwami Dialogu Śródziemnomorskiego.²²

²⁰ Kierowane przez SACT (*Supreme Allied Commander Transformation*). Do jego głównych zadań należy: czynny udział w utrzymaniu pokoju, bezpieczeństwa i integralności terytorialnej państw członkowskich Sojuszu poprzez kierowanie procesem transformacji w kontekście wojskowych struktur dowodzenia, sił, zdolności i doktryny NATO, realizacja funkcji organu wykonawczego dla polityki militarnej i planowania obronnego, rozwój koncepcji i doktryn wojskowych oraz interoperacyjności sił sojuszniczych, prowadzenie badań, eksperymentów oraz wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych w zakresie uzbrojenia i sprzętu wojskowego, edukacja i szkolenie specjalistów wszystkich szczebli dowodzenia, szkolenie oficerów sił zbrojnych NATO do działań w wielonarodowych operacjach połączonych, ścisła współpraca z dowództwem ds. operacji w zakresie integracji i synchronizacji wysiłków transformacji z działalnością operacyjną (w celu stworzenia lepiej wyszkolonych i wyposażonych sił), opracowanie procedur, które zapewnią nieprzerwany proces transformacji w kontekście struktur dowodzenia, sił i środków, koncepcji, oraz systemu edukacji do nowych wymagań.

²¹ Kierowane jest przez SACEUR (*Supreme Allied Commander Europe*).

²² J. Pawłowski, i inni, *Sojusznicze inicjatywy na rzecz poprawy zdolności obronnych, studium teoretyczne cz.2.*, AON, Warszawa 2006, s.34.

Dowództwu Strategicznemu ds. Operacji (AC OPERATIONS)

zostały podporządkowane trzy dowództwa szczebla operacyjnego, w tym dwa Dowództwa Sił Połączonych (*JFC - Joint Force Command*)²³ w Brunsum i Neapolu oraz jedno o ograniczonych funkcjach - Dowództwo Połączone (*JHQ*) w Lizbonie²⁴.

W podległości każdego z dwóch dowództw sił połączonych znajdują się trzy dowództwa komponentów (lądowego, powietrznego i morskiego)²⁵, zapewniające dowodzenie poszczególnymi rodzajami sił zbrojnych. Należy podkreślić, że każde z dowództw komponentów - niezależnie od obowiązujących relacji podległości oraz podporządkowania sił, na rozkaz dowódcy strategicznego ds. operacji (SACO) - może być użyte w operacji pod dowództwem jednego z trzech dowództw szczebla operacyjnego.

Przeprowadzona analiza struktury dowodzenia wskazuje, że została ona utworzona z myślą o efektywnym funkcjonowaniu w czasie pokoju, kryzysu oraz wojny²⁶. Rezultatem wprowadzonych zmian²⁷ była zwiększona efektywność realizacji zadań w ramach obrony kolektywnej oraz operacji reagowania kryzysowego (prowadzonych także poza obszarem traktatowym NATO)²⁸. Ponadto nastąpiło oczekiwane zwiększenie zdolności operacyjnych w obszarach:

- szybkości reakcji na pojawiające się zagrożenia;
- zachowania ciągłości procesu transformacji sił zbrojnych państw członkowskich Sojuszu;

²³ Na ich bazie w zależności od sytuacji i potrzeb prowadzenia operacji będą tworzone Wielonarodowe Połączone Siły Zadaniowe (CJTF). Struktura ta umożliwi ponadto włączenie do CJTF państw partnerskich. Obydwa JFC HQs posiadają zdolność do kierowania operacjami wzmocnionego korpusu ze swojego MSD.

²⁴ Dowództwo Połączone stanowi podstawę do tworzenia dowództwa CJTF na morzu. W tym wypadku pozostałość tej HQ spełnia tylko istotne funkcje czasu pokojowego. Nie jest zdolne natomiast do kierowania operacją (tylko faza inicjująca) ze swojego miejsca dyslokacji.

²⁵ Powstały one w miejsce zlikwidowanych dowództw subregionalnych (JSRC).

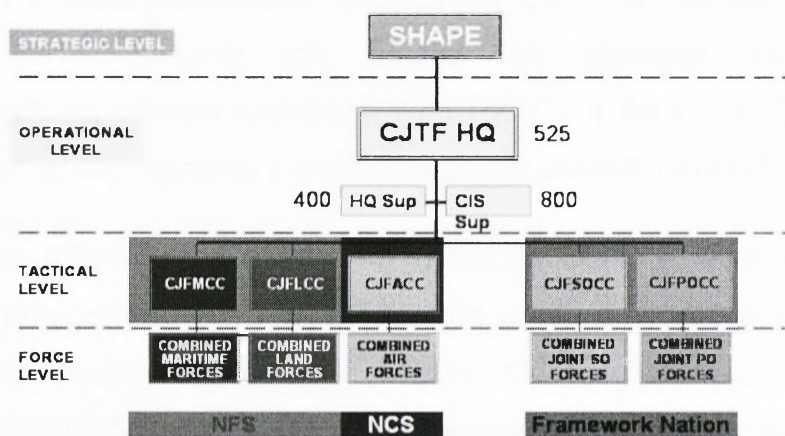
²⁶ Przy posiadaniu wydzielonych elementów zdolnych do natychmiastowego przerzutu w rejon operacji.

²⁷ Oprócz redukcji ilości istniejących dowództw.

²⁸ Misja ISAF w Afganistanie, czy też misja szkoleniowa w Iraku.

- wykorzystania elementów struktury dowództw Sojuszu na potrzeby operacji prowadzonych przez Unię Europejską w ramach *tzw. misji petersburskich*;
- zapewnienie implementacji nowej koncepcji wielonarodowych połączonych sił zadaniowych - CJTF²⁹.

Można przyjąć, że aktualnym wyzwaniem w dziedzinie rozwiązywania i pokonywania sytuacji kryzysowych w pełni odpowiada koncepcja wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (CJTF), która ma zapewnić Sojuszowi realizację całego spektrum zadań w ramach operacji reagowania kryzysowego prowadzonych również poza obszarem traktatowym NATO.

Rys. 4. Struktura Wielonarodowych Połączonych sił zadaniowych CJTF³⁰

Niezbędnym warunkiem realizacji zadań przez CJTF³¹ jest uniwersalność i elastyczność aktualnej koncepcji wielonarodowych połączonych sił zadaniowych, wyrażająca się swobodą doboru sił w odniesieniu do określonego zadania. Dotyczy to zarówno państw Sojuszu

²⁹ **CJTF (Combined Joint Task Force)** - to wielonarodowe, połączone, w pełni mobilne siły zadaniowe, stworzone do realizacji powierzonej misji. Pierwsza koncepcja CJTF została zatwierdzona podczas szczytu NATO w Brukseli (styczeń 1994). W odniesieniu do wymagań przyszłości zakładała ona konieczność posiadania wielonarodowych połączonych sił zadaniowych zdolnych do przetrwania, posiadających zdolność do szybkiego dostosowania ich do wymagań operacji zarówno w myśl art. 5., jak i poza tym artykułem.

³⁰ CJTF składa się z trzech poziomów: dowództwa, podległych komponentów i sił zadaniowych przeznaczonych do prowadzenia operacji. Ponadto w swojej strukturze może zawierać elementy z państw nie będących członkami NATO.

³¹ Spektrum działania CJTF HQs obejmuje dowodzenie operacjami w ramach zapobiegania konfliktom, utrzymania pokoju, wymuszania pokoju, tworzenia pokoju, budowania pokoju, działań humanitarnych. Powyższe wskazuje, że skład i wymagane zdolności sztabu CJTF zostają określone przez zadanie.

jak i nie będących jego członkami (np. państw w ramach Partnerstwa dla Pokoju - PfP). Biorąc pod uwagę nową strukturę dowództw wojskowych NATO, w dokumencie MC 389/1³² zostały wyodrębnione trzy dowództwa macierzyste, które odpowiadają za planowanie oraz przygotowanie personelu kluczowego do tworzonego doraźnie dowództwa CJTF³³.

Personel kluczowy (Key Nucleus Staff) - w jego skład wchodzi 13 oficerów, reprezentujących wszystkie obszary dowodzenia. Oficerowie wyznaczeni do personelu kluczowego³⁴ tworzą obszar struktur pokojowych Kwatery Głównej, który koncentruje się zasadniczo na wszystkich sprawach związanych z funkcjonowaniem dowództwa CJTF w okresie pokoju. Po aktywacji CJTF zadanie ich polega na płynnym wprowadzeniu podlegających im pionów funkcjonalnych (od CJ 1 do CJ 9, CJ Eng) we właściwy tryb pracy, zgodnie z wypracowanymi procedurami NATO.

Grupa oficerów załączkowych (Nucleus Staff) – składa się z 108 oficerów³⁵ przygotowanych i wyszkolonych przez dowództwo macierzyste do realizacji zadań w ramach załączka CJTF. Stanowią oni „jądro” rozwijanego dowództwa CJTF i zapewniają pierwszą zdolność do planowania operacyjnego, a także właściwe narastanie i rotację sił kwatery głównej.

Na ich bazie tworzona jest Połączona Grupa Planowania Operacyjnego - *Joint Operation Planning Group*³⁶. W celu zapewnienia pracy w systemie 24 - godzinnym oraz umożliwienia przedstawicielom innych państw udziału w dowództwie wielonarodowych połączonych sił

³² MC 389/1 – Wytyczne Komitetu Wojskowego NATO określające zasady tworzenia CJTF, strukturę dowodzenia oraz procedury i obowiązki poszczególnych zespołów funkcyjnych.

³³ Z tego względu, iż CJTF HQ jest tworzone doraźnie w odniesieniu do konkretnej misji - jego proces narastania przebiega po aktywacji poprzez personel kluczowy (*ang. Key Nucleus*) do załączków (*ang. Nucleus Staff*) i wzmocnienia (*ang. Augmentation*).

³⁴ Zostają obsadzeni na najważniejszych stanowiskach grupy głównej dowództwa.

³⁵ Personel obsadzony na dwóch funkcjach (sztabowa w macierzystym dowództwie oraz zadania CJTF).

³⁶ Struktura organizacyjna JOPG nie ma charakteru stałego, a jej poszczególne elementy składowe zostają określane w zależności od potrzeb oraz charakteru planowanej operacji. Podstawowym elementem grupy jest Połączony Zespół Planowania (CJ5 Planners), w którego skład wchodzi przedstawiciele wszystkich obszarów dowodzenia oraz doradcy specjalistyczni.

zadaniowych niezbędne jest uzupełnienie³⁷. W przypadku tworzenia Kwatery Głównej CJTF (CJTFFHQ), personel ten zostaje powołany ze sztabów kwater macierzystych dowództw szczebla operacyjnego NATO – a po zakończeniu operacji powtórnie przejęty przez nie. Zasada ta ma również zastosowanie w przypadku pozostałych środków i zdolności NATO, które mogą zostać na określony czas wydzielone z istniejących struktur i postawione do dyspozycji na potrzeby realizacji zadań kryzysowych. Do głównych priorytetów CJTF należy zaliczyć:

- szybką możliwość przemieszczania (również poza obszarem Sojuszu);
- zmienną wielkość sił zadaniowych;
- wielonarodowość;
- C2 dla państw nie będących członkami NATO;
- sprawdzone struktury i procedury.

W świetle powyższych rozważań widać, że w celu stworzenia optymalnych warunków dla właściwego funkcjonowania procesu dowodzenia opracowano koncepcję współpracy dowództw, która powinna zapewnić skuteczną i w pełni efektywną koordynację działań pomiędzy różnymi poziomami dowodzenia. Oparto ją na wielofunkcyjnym podejściu do globalnej struktury dowodzenia, zakładającej relacje dowodzenia na zasadzie „wspierający-wspierany”. Zadaniem CJTF jest zapewnienie Radzie Północnoatlantyckiej, Komitetowi Wojskowemu i dowódcom wszystkich poziomów większej elastyczności w przenoszeniu wysiłku tam, gdzie jest to konieczne.

2.2 Relacje zachodzące między planowaniem operacji w wymiarze sojuszniczym i narodowym

Mając na uwadze fakt, iż Sojusz Północnoatlantycki został powołany zgodnie z art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych, oznacza to, że każde

³⁷ Moduły wzmocnienia lub pojedyncze osoby pozyskiwane są z innych kwater NATO lub narodowych. Do 40 żołnierzy – co oznacza powyżej 75% obsady personalnej HQ CJTF nie przybywa z jednej kwatery głównej.

z państw członkowskich posiada prawo zarówno do obrony indywidualnej, jak i zbiorowej (art.5)³⁸. Ponadto, NATO jest sojuszem państw o ustroju demokratycznym, w którym respektowane są prawa człowieka oraz reguły gospodarki rynkowej. Powyższe wskazuje, więc że wszystkie państwa członkowskie, deklarują dobrowolnie gotowość podporządkowania się określonym wartościom i ogólnym zasadom, które znajdują odbicie w procedurach działania przyjętych przez Sojusz. Poprzez wzajemne gwarancje państwa członkowskie Sojuszu dążą do zachowania integralności terytorialnej i własnego bezpieczeństwa, przy jednoczesnym zachowaniu pełnej niepodległości i suwerenności³⁹.

Przeprowadzone analizy i oceny wskazują, że system działania NATO opiera się na zasadzie, iż wspólne bezpieczeństwo państw członkowskich jest niepodzielne - co oznacza z kolei, że:

- państwa członkowskie nie muszą polegać wyłącznie na własnych narodowych działaniach obronnych i zasobach ekonomicznych, aby przeciwstawić się zagrożeniom dla bezpieczeństwa;
- żadne z państw członkowskich nie zrezygnuje z wypełniania swoich zobowiązań sojuszniczych wobec innych państw, w przypadku zagrożenia ich bezpieczeństwa.⁴⁰

Powyższe założenie obrony kolektywnej wskazuje na konieczność prowadzenia wspólnych prac w sferze planowania obronnego, które realizowane jest w oparciu o struktury Sojuszu oraz planowania

³⁸ „Strony są zgodne, że zbrojna napaść na jedną lub kilka z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uważana za napaść przeciwko nim wszystkim; wskutek tego zgadzają się, że jeśli taka zbrojna napaść nastąpi, każda z nich, w wykonaniu prawa do indywidualnej samoobrony, uznanego przez artykuł 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom tak napadniętym, podejmując natychmiast indywidualnie i w porozumieniu z innymi Stronami taką akcję, jaką uzna za konieczną, nie wyłączając użycia siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej napaści zbrojnej i o wszystkich środkach zastosowanych w jej wyniku zostanie powiadomiona niezwłocznie Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa”. Traktat Północnoatlantycki, Waszyngton, 4 kwietnia 1949 roku.

³⁹ Praca zbiorowa pod kier. nauk. - prof. dr hab. Michał KRAUZE, Planowanie połączonych działań wielonarodowych pk. „KOOPERACJA II”, Warszawa, AON, s.84

⁴⁰ Knetki J., Operacje wsparcia pokoju w teorii i praktyce sztuki operacyjnej, Warszawa, AON 2002, s.56.

zaangażowania NATO w rozwiązywanie konfliktów o charakterze międzynarodowym.

Biorąc pod uwagę aspekt planistyczny oraz decyzyjno-zadaniowy, w strukturze organizacyjnej Sojuszu, można wyodrębnić trzy zasadnicze elementy:

- część polityczną;
- zintegrowaną strukturę dowodzenia;
- organizacje parlamentarne i pozarządowe.

Część polityczną stanowią najważniejsze ciała kolegialne, które kształtują politykę NATO oraz podejmują decyzje w imieniu Sojuszu oraz tworzą podstawę wspólnej działalności we wszystkich płaszczyznach. Należą do nich:

- Rada Północnoatlantycka (*North Atlantic Council/ NAC*) - najwyższe gremium Sojuszu – jest ona forum kompleksowych konsultacji i koordynacji pomiędzy państwami członkowskimi we wszystkich kwestiach dotyczących ich bezpieczeństwa, a także najważniejszym organem decyzyjnym NATO. Na ogół dwa razy w roku zbiera się na szczepku ministrów spraw zagranicznych (z reguły jesienią w Brukseli oraz na początku roku w stolicy jednego z państw członkowskich). Doraźnie w zebraniach biorą również udział ministrowie obrony narodowej państw Sojuszu;
- Komitet Planowania Obrony (*Defence Planning Committee/DPC*) – jest zasadniczym realizatorem decyzji w kwestiach planowania obronnego NATO;
- Grupa Planowania Nuklearnego (*Nuclear Planning Group/ NPG*) - zajmuje się planowaniem potencjału nuklearnego NATO oraz doktryną jego użycia;

- Sekretarz Generalny - jest przewodniczącym Rady Północnoatlantyckiej, Komitetu Planowania Obrony, Grupy Planowania Nuklearnego, posiadającym władzę wykonawczą. Kieruje pracą międzynarodowego sekretariatu oraz nadzoruje bezpośrednio pracę swojego gabinetu;
- Sztab Międzynarodowy - znany również jako Sekretariat Międzynarodowy wspiera prace Rady Północnoatlantyckiej oraz podległych jej komitetów. Składa się on z Gabinetu Sekretarza Generalnego, pięciu departamentów operacyjnych, Biura Zarządzania i Biura Kontroli Finansowej. Na czele każdego z departamentów stoi zastępca sekretarza generalnego, który zazwyczaj przewodniczy komitetowi zajmującemu się określonym zakresem spraw.⁴¹

W skład części politycznej wchodzi również **Komitet Wojskowy**, który jest najwyższą władzą wojskową NATO, która funkcjonuje pod politycznym nadzorem Rady Północnoatlantyckiej, DPC i NPG. W jego skład wchodzi szefowie obrony zintegrowanych struktur wojskowych państw członkowskich NATO. Sprawuje on funkcję doradczą Rady Północnoatlantyckiej, DPC i NPG w kwestiach dotyczących polityki wojskowej i strategii. Przygotowuje on również i dokonuje rozdziału wytycznych naczelnym dowódcom NATO.

Zintegrowana struktura wojskowa (*Integrated Military Structure*) stanowi wojskową część Sojuszu, w której skład wchodzi system funkcjonujących wielonarodowych, połączonych dowództw i sztabów oraz kontyngentów sił zbrojnych, wydzielonych przez państwa członkowskie Sojuszu do działania w składzie połączonych sił zadaniowych w wypadku zaistnienia konfliktu zbrojnego lub też innego rodzaju operacji wojskowej.

Organizacje parlamentarne i pozarządowe - są to międzynarodowe organizacje i stowarzyszenia pozarządowe, które wspierają szeroko

⁴¹ Reader Führung Gemeinsamen Operationen, Hamburg, 2000.

rozumianą działalność NATO. Do najważniejszych należą: Zgrupowanie Północnoatlantyckie, Stowarzyszenie Traktatu Północnoatlantyckiego i Międzysojusznicza Konfederacja Oficerów Rezerwy. Planują one działalność we własnym zakresie oraz spełniają funkcje doradczo-opiniotwórcze wobec procesu planowania w Sojuszu i tworzą swoistego rodzaju lobby pronatowskie⁴².

Przedstawione założenia obrony kolektywnej oraz dokonana charakterystyka struktury polityczno-wojskowej wskazuje, że proces planowania obronnego Sojuszu jest podstawowym elementem uzgodnień, który pozwala państwom członkowskim na odnoszenie korzyści ze wspólnej obrony oraz zwiększa ich poczucie bezpieczeństwa i stabilności⁴³. Podkreślenia przy tym wymaga, że państwa członkowskie zachowując pełną suwerenność i niezależność w podejmowaniu decyzji dotyczących rozmiaru oraz rodzaju nakładów ponoszonych na rzecz wspólnej obronności - muszą uwzględniać wspólne potrzeby Sojuszu. Oznacza to konieczność stosowania wspólnych procedur, koordynację narodowych planów obronnych - czyli realizację przedsięwzięć, które pozwolą na wypracowanie efektywnych mechanizmów zapewniających osiągnięcie zakładanych przez NATO celów⁴⁴.

Możemy zatem skonstatować, że *wzajemne relacje oraz zależności pomiędzy planowaniem sojuszniczym a narodowym wynikają z przyjętych procedur planowania - właściwych dla Sojuszu oraz dla państwa będącego jego członkiem*. Mając na uwadze podstawowe zasady stanowiące podstawę funkcjonowania NATO oraz wzajemne relacje występujące na poziomie planowania obronnego Sojuszu, należy przyjąć, iż wszelkie procesy związane z planowaniem operacyjnym muszą odpowiadać

⁴² J. Knetki, *Operacje wsparcia pokoju w teorii i praktyce sztuki operacyjnej*, Warszawa, AON 2002, s. 59.

⁴³ Nie zwalnia to jednak państw członkowskich z odpowiedzialności za poziom własnych przygotowań obronnych. Praca zbiorowa pod kier. nauk. - prof. dr hab. Michał KRAUZE, *Planowanie połączonych działań wielonarodowych* pk. „KOOPERACJA II”, Warszawa, AON, s. 85

⁴⁴ Określenie narodowych celów planowania odpowiednio do wielkości sił zbrojnych, które dotyczą całego Sojuszu.

zasadom spójności Sojuszu oraz znajdować się pod stałą kontrolą polityczną państw biorących udział w operacji. Powyższa konstatacja wynika bezpośrednio ze specyfiki Sojuszu, który opiera swoje funkcjonowanie na suwerennych decyzjach państw członkowskich. W żadnym procesie planowania Sojusz nie narzuca gotowych rozwiązań i nie formułuje dyrektyw o charakterze ponadnarodowym, sugeruje jedynie określone założenia wynikające z kolektywnego wymiaru jego funkcjonowania⁴⁵.

Z dotychczasowych rozważań wynika, więc, że zasadniczą zależnością wywierającą decydujący wpływ na kształt i przebieg procesów planistycznych Sojuszu i poszczególnych jego państw członkowskich są wzajemne relacje wynikające ze stanowiska politycznego państw.

W odniesieniu do państwa członkowskiego NATO - jakim jest Polska decyzja polityczna o udziale Sił Zbrojnych RP w wielonarodowej połączonej operacji reagowania kryzysowego połączonej każdorazowo zależna jest od decyzji Prezydenta RP⁴⁶. W myśl ustawy „*O zasadach użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państwa*” w sytuacji, kiedy zachodzi konieczność użycia sił zbrojnych w konflikcie zbrojnym lub dla wzmocnienia sił państwa albo państw sojuszniczych oraz w przypadku użycia w misjach pokojowych, Prezydent podejmuje decyzję na wniosek Rady Ministrów (art. 3.1. pkt 1). Natomiast w przypadku, gdy zachodzi konieczność użycia sił zbrojnych w akcjach zapobieżenia aktom terroryzmu lub ich skutkom, Prezydent podejmuje decyzję na wniosek Prezesa Rady Ministrów (art.3.1. pkt 2 ustawy), a następnie o podjętej decyzji informuje niezwłocznie Marszałków Sejmu i Senatu⁴⁷.

⁴⁵Praca zbiorowa pod kier. nauk. - prof. dr hab. Michał KRAUZE, Planowanie połączonych działań wielonarodowych pk. „KOOPERACJA II”, Warszawa, AON, s.87

⁴⁶ W świetle ustawy z 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu SZ poza granicami państwa.

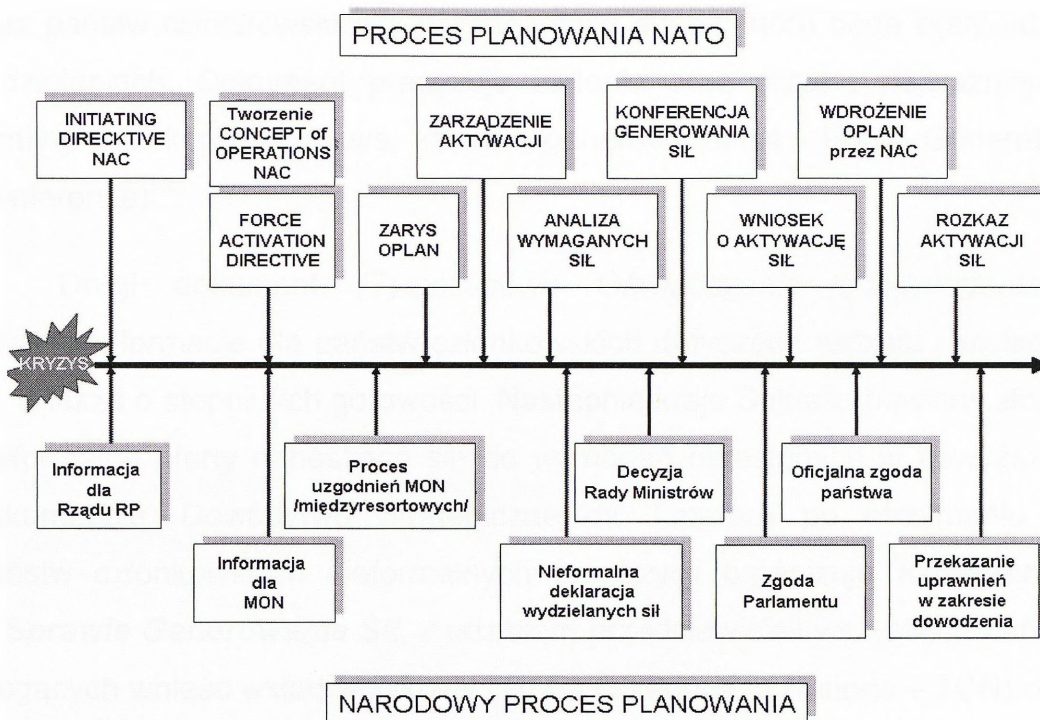
⁴⁷ Polska jest jednym z nielicznych krajów, gdzie decyzję podejmuje Prezydent na wniosek Rady Ministrów, ponieważ w większości państw NATO o użyciu sił zbrojnych poza granicami kraju decyduje parlament.

Biorąc pod uwagę aspekty narodowe i sojusznicze proces decyzyjny na szczeblu kierownictwa politycznego RP może przebiegać według następującego scenariusza: organizacja międzynarodowa (ONZ, OBWE, Unia Europejska) zwraca się z prośbą do państw członkowskich o wydzielenie kontyngentów narodowych do udziału w wielonarodowej, połączonej operacji reagowania kryzysowego. W odniesieniu do zaistniałej sytuacji stały przedstawiciel Polski w NATO (w randze ambasadora) otrzymuje z Polski wytyczne zawierające aktualne stanowisko rządu, dotyczące zaangażowania się Polski w proces międzynarodowego zarządzania kryzysowego⁴⁸.

W następnej kolejności Rada Północnoatlantycka, po konsultacjach przeprowadzonych z Komitetem Wojskowym NATO⁴⁹, uwzględniając stanowiska narodowe przedstawicieli państw członkowskich - w drodze konsensusu podejmuje decyzję dotyczącą wyboru wojskowej opcji działania. Należy przy tym podkreślić, iż powyższa decyzja posiada autoryzację rządów państw Sojuszu i stanowi podstawę wezwania przez Radę Północnoatlantycką do zgłoszenia Sojuszowi sił będących do jego dyspozycji. W tym przypadku Rada Ministrów RP jest zobowiązana do podjęcia decyzji, dotyczącej udziału SZ RP w operacji, opracowania odpowiedniego wniosku i przedstawienia jego Prezydentowi RP. Po zatwierdzeniu decyzji przez prezydenta kolejnym krokiem jest oficjalne zgłoszenie do NATO sił narodowych, które są przewidziane do operacji (rys. 5).

⁴⁸ Podczas rozmów prowadzonych na arenie międzynarodowej oraz eskalacji sytuacji kryzysowej, stanowisko rządu ulegać może zmianom.

⁴⁹ Powyższe konsultacje dotyczą możliwych opcji militarnych oraz ich potencjalnych skutków.

Rys. 5. Propozycja relacji zachodzących pomiędzy planowaniem sojuszniczym i narodowym

W procesie planowania operacyjnego NATO *etap aktywacji sił*⁵⁰ stanowi najbardziej ścisły i jasny obraz wzajemnych relacji pomiędzy Sojuszem a państwem członkowskim⁵¹.

Dowództwo Strategiczne ds. Operacji po otrzymaniu od Rady wspomnianej dyrektywy rozpoczyna formalny proces aktywacji sił przez przekazanie państwom członkowskim tzw. *Ostrzeżenia Aktywacyjnego* (Activation Warning – ACTWARN) oraz *Tymczasowych Oświadczeń o Wymaganiach*. Celem pierwszego dokumentu (*Ostrzeżenia Aktywacyjnego*) jest poinformowanie Dowódców Sił Połączonych NATO

⁵⁰ Jest on zainicjowany wydaniem Dyrektywy Rady Północnoatlantyckiej w Sprawie Aktywacji Sił (NAC Force Activation Directive).

⁵¹ Ponadto, jeżeli istnieje konieczność szybkiego przerzutu sił wymagane jest opracowanie tzw. Tymczasowego Oświadczenia o Wymaganiach (Provisional Statement of Requirements – SOR), które zawierają wstępne informacje o przerzuceniu wyodrębnionych sił. W tym przypadku oświadczenie to będzie również opracowywane równolegle z CONOPS i może być przekazane zaangażowanym krajom po zatwierdzeniu koncepcji operacji i wydaniu Dyrektywy w Sprawie Aktywacji Sił. W pewnych okolicznościach, kiedy istnieje politycznie uzasadniona potrzeba zapewnienia wczesnej obecności NATO na teatrze, Sojusz może autoryzować przerzut do rejonu sił określanych - jako Siły Wstępne (Enabling Forces). W tym celu konieczne może się okazać prowadzenie przez dowództwa strategiczne nieformalnych konsultacji z poszczególnymi państwami członkowskimi na temat dostępności określonych sił.

oraz państw członkowskich o wymaganiach dla sił, które będą brały udział w działaniach. Dokument precyzuje zadania oraz określa najważniejsze terminy (np. konferencji w/s. sprawie generowania sił - Force Generation Conference)⁵².

Drugi dokument (*Tymczasowe Oświadczenie o Wymaganiach*) zawiera informacje dla państw członkowskich dotyczące rodzaju i wielkości sił, a także o stopniu ich gotowości. Następnie kraje Sojuszu powinny złożyć nieformalne oferty odnoszące się do wymagań określonych w powyższym dokumencie. Dowództwo Strategiczne ds. Operacji po otrzymaniu od państw członkowskich nieformalnych propozycji organizuje **Konferencję w Sprawie Generowania Sił**, z udziałem przedstawicieli wszystkich państw mogących wnieść wkład wojskowy (Troop Contributing Nations – TCN) oraz właściwych dowództw NATO. W celu zagwarantowania jak największej wielkości wymaganych sił podczas konferencji omawiany jest szczegółowo każdy punkt Tymczasowego Oświadczenia o Wymaganiach⁵³.

Po zakończeniu Konferencji, dowódca strategiczny opracowuje **Robocze Oświadczenie o Wymaganiach (Draft SOR)**, zawierające propozycje poszczególnych państw oraz określające szczegółowe propozycje w zakresie wydzielonych do prowadzenia operacji tzw. **związków sił** (Force Packages). Następnie, po opracowaniu Oświadczenia Roboczego dowódca strategiczny (SACEUR) kieruje do państw członkowskich **Zapotrzebowanie Aktywacyjne (Activation Request – ACTREQ)**, w którym zwraca się o przydział sił do związków przedstawionych w Oświadczeniu Roboczym. Powyższe żądanie zawiera

⁵² Po wydaniu Ostrzeżenia Aktywacyjnego rozpoczynają się negocjacje między dowództwem strategicznym, a państwami członkowskimi – poprzez narodowe przedstawicielstwa i zespoły łącznikowe.

⁵³W ramach konferencji dyskusji zostają poddane także kwestie dotyczące przemieszczania i przerzutu sił. Ma to istotne znaczenie w kontekście potrzeb opracowywanego przez dowództwo strategiczne Wielonarodowego Szczegółowego Planu Przerzutu (Multi-national Detailed Deployment Plan – MNDDP).

sprecyzowane terminy odpowiedzi na ACTREQ⁵⁴. Po otrzymaniu *Zapotrzebowania Aktywacyjnego*, państwa członkowskie przesyłają dowództwu strategicznemu informację o formalnym wkładzie narodowym do związków sił. Informacja na temat Przygotowania Sił (Force Preparation – FORCEPREP) jest wykorzystywana przez państwa NATO także do wskazania narodowych aspektów w zakresie działania wydzielanych do operacji sił⁵⁵. Po otrzymaniu FORCEPREP – w sytuacji, gdy Rada Północnoatlantycka autoryzowała wcześniejszy przerzut sił wstępnych, dowódca strategiczny może zwrócić się do krajów członkowskich o przerzut sił do rejonów ześrodkowania (na bazie prośby Aktywacji Wczesnego Przerzutu - Activation of Pre-deployment - ACTPRED)⁵⁶.

Po akceptacji planu operacji przez Komitet Wojskowy, zatwierdzeniu przez Radę Północnoatlantycką i opublikowaniu listy sił, może zostać wydana ***Dyrektywa Wykonawcza NAC*** (*NAC Execution Directive*) stanowiąca formalną podstawę do rozpoczęcia działań. W oparciu o nią Dowództwo Strategiczne ds. Operacji opracowuje i wydaje dla wszystkich zaangażowanych państw ***Rozkaz Aktywacyjny do Operacji*** (***Activation Order – ACTORD***). Po realizacji powyższych przedsięwzięć zostaje zainicjowane zaangażowanie sił narodowych oraz przekazanie uprawnień w zakresie dowodzenia - dowódcy strategicznemu oraz autoryzacja przerzutu sił NATO.

⁵⁴ W tym celu państwa członkowskie NATO przesyłają dowódcy strategicznemu informację zwrotną o **Przygotowaniu Sił** (Force Preparation – FORCEPREP).

⁵⁵ Zawierają dane dotyczące warunków geograficznych, logistyki, dowodzenia, zasad użycia siły itp.

⁵⁶ ACTPRED zawiera prośbę o przerzut sił wstępnych przez wskazane kraje, a po znalezieniu się ich na teatrze, autoryzuje przekazanie uprawnień dowodzenia (Transfer of Authority – TOA). Jeśli zajdzie taka potrzeba, po otrzymaniu FORCEPREP, dowódca strategiczny organizuje Konferencję w Sprawie Zrównoważenia Sił (Force Balancing Conference), na której ocenia się ewentualne braki lub nadwyżki w odniesieniu do pożądanych związków sił.

3. PLANOWANIE DZIAŁAŃ SIŁ ZBROJNYCH RP

Nadrzędnym celem polskiej polityki bezpieczeństwa jest ochrona suwerenności i niezawisłości Rzeczypospolitej, utrzymanie nienaruszalności granic i integralności terytorialnej kraju. Polityka państwa służy zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli Polski, praw człowieka i podstawowych wolności oraz demokratycznego porządku w kraju, stworzeniu niezakłóconych warunków do cywilizacyjnego i gospodarczego rozwoju Polski oraz wzrostu dobrobytu jej obywateli, ochronie dziedzictwa narodowego i tożsamości narodowej, realizacji zobowiązań sojuszniczych, a także promowaniu i obronie interesów państwa polskiego. Polską politykę charakteryzuje kompleksowe podejście w aspekcie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i z tego też względu w jej ramach zostają uwzględnione nie tylko uwarunkowania natury politycznej i ekonomicznej, lecz także ekologiczne, społeczne i kulturowe. Szeroko pojęte bezpieczeństwo nie może obecnie zostać zapewnione wyłącznie poprzez przedsięwzięcia i działania stricte militarne. W związku z tym, polityka bezpieczeństwa obok ważnego i wymiernego wkładu wojskowego obejmuje zarówno działania w sferze dyplomacji, jak i realizację przedsięwzięć gospodarczych, prawnych, humanitarnych oraz społecznych.

Współcześnie decydujące znaczenie w aspekcie bezpieczeństwa i stabilności europejskiej i globalnej, ma rozwiązywanie różnego rodzaju kryzysów i konfliktów regionalnych. nierozwiązane konflikty polityczne, etniczne, religijne, gospodarcze i społeczne międzynarodowy terroryzmem oraz zorganizowana przestępczość oddziałują bezpośrednio na bezpieczeństwo Polski i Europy. W celu sprostania i zażegnania szerokiemu spektrum potencjalnego ryzyka konieczne jest posiadanie

kompleksowej koncepcji bezpieczeństwa narodowego, która musi być sprzężona z systemem globalnego, kolektywnego bezpieczeństwa.

Obrona suwerenności i integralności terytorialnej Polski przed zagrożeniem pozostaje nadrzędnym zadaniem konstytucyjnym Sił Zbrojnych RP, które jest zorientowane pod kątem kompleksowego zapewnienia bezpieczeństwa obywateli, narodowego systemu wartości, a także strzeżenia interesów Polski w wymiarze transatlantyckim. Oznacza to, iż współcześnie SZ RP wspierają politykę zagraniczną RP, wnoszą istotny wkład w ramach zapewnienia stabilności w skali europejskiej i globalnej, zapewniają bezpieczeństwo narodowe i obronę oraz biorą udział w obronie kolektywnej NATO. Obecnie i w dającej się przewidzieć perspektywie istnieje małe prawdopodobieństwo zagrożenia terytorium RP przez konwencjonalne siły zbrojne. Natomiast istotnego znaczenia zyskała ochrona obywateli i terytorium w odniesieniu do rosnącego zagrożenia atakami terrorystycznymi.

Mając na uwadze zarówno podstawowe zadanie konstytucyjne, a także sformułowane cele polskiej polityki bezpieczeństwa należy przyjąć, iż obecnie siły zbrojne RP powinny posiadać zdolność do realizacji sześciu zasadniczych obszarów zadaniowych⁵⁷:

- obszar międzynarodowego zapobiegania konfliktom i rozwiązywanie sytuacji kryzysowych;
- obszar wsparcia państw sojuszniczych;
- ochrona Polski i jej obywateli;
- działania ratownicze i ewakuacyjne;
- partnerstwo i współpraca;
- świadczenia pomocy.

⁵⁷ W kontekście tak sformułowanych obszarów zadaniowych Siły Zbrojne RP muszą posiadać obecnie zdolności, które pozwolą im na planowanie oraz prowadzenie operacji w wymiarze narodowym. Oznacza to, że muszą posiadać efektywną organizację dowodzenia zarówno na szczeblu strategicznym, operacyjnym, a także taktycznym, która zapewni wywiązanie się ze zobowiązań międzynarodowych oraz pozwoli na realizację zadań znajdujących się w narodowym obszarze odpowiedzialności.

Przeprowadzona analiza i ocena środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego na przestrzeni ostatnich lat wskazuje, że w obecnej i dającej się przewidzieć przyszłości najbardziej prawdopodobnym zadaniem sił zbrojnych będzie *pierwszy obszar zadaniowy*, czyli udział w *międzynarodowym zapobieganiu konfliktom i rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych* w ramach NATO, Unii Europejskiej oraz doraźnie tworzonych koalicji. Z reguły są one prowadzone w oparciu o mandat polityczny ONZ (rezolucję Rady Bezpieczeństwa) i nie dotyczą działań związanych z obroną kolektywną NATO. Obejmują one swoim zasięgiem zarówno działania związane z pomocą humanitarną, pomocą w likwidacji skutków katastrof i klęsk żywiołowych, a także wszystkie przedsięwzięcia realizowane w operacji wsparcia pokoju. Cechą odróżniającą je od innych rodzajów operacji jest fakt, iż działania sił zbrojnych prowadzone w ramach zapobiegania i pokonywania sytuacji kryzysowych stanowią uzupełnienie przedsięwzięć politycznych, ekonomicznych oraz pozarządowych. Z tego też względu proces ich planowania, przygotowania i prowadzenia musi być ściśle i wspólnie skoordynowany w wymiarze narodowym (poprzez uzgodnienia międzyresortowe) oraz wielonarodowym.

Drugi z wymienionych obszarów dotyczy wsparcia państw członkowskich Sojuszu. Obejmuje on swoim zasięgiem działania prowadzone nie tylko w ramach strzeżenia integralności terytorialnej⁵⁸, lecz także przyczynia się do zapewnienia swobody państwom członkowskim NATO zarówno w zakresie podejmowania decyzji politycznych, a także w odniesieniu do podejmowanych działań. Powyższy obszar dotyczy również wsparcia udzielanego przez siły zbrojne w ramach walki z międzynarodowym terroryzmem, czy też działań mających na celu ochronę ludności i ważnej z punktu widzenia życia infrastruktury. Podczas agresji na państwa członkowskie oraz w czasie konfliktów i kryzysów, których dalsza eskalacja może doprowadzić do bezpośredniego zagrożenia

⁵⁸ Włącznie z obszarem morskim i przestrzenią powietrzną.

Polski obowiązują zobowiązania Traktatu Północnoatlantyckiego. Odnosi się to także do przedsięwzięć realizowanych w zakresie wsparcia sojuszników (w przypadku obrony przed zagrożeniami asymetrycznymi - przede wszystkim zaś podczas zamachów terrorystycznych). Trzeci obszar zadaniowy dotyczy żywotnych interesów państwa, a mianowicie zagadnień związanych z **ochroną Polski i jej obywateli**. Obrona terytorium RP w ramach Sojuszu nadal pozostaje głównym zadaniem polskich sił zbrojnych, jako wyraz suwerenności państwowej i wspólnego bezpieczeństwa przeciw obecnie mało prawdopodobnej, lecz nie dającej się wykluczyć groźnej eskalacji sytuacji w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego. Powyższa sytuacja może wymagać zaangażowania dużych sił, które będą rozwijane w procesie mobilizacji. Z tego też względu, bardzo ważne znaczenie ma zarówno nadzorowanie polskiej przestrzeni powietrznej i obszaru morskiego, a także zapewnienie priorytetowych zadań powietrznych i morskich, które muszą być realizowane w ramach współpracy międzyresortowej. Jednym z największych zagrożeń są ataki terrorystyczne oraz operacje asymetryczne, które mogą wystąpić bez wcześniejszego uprzedzenia. Powyższe wymaga od sił zbrojnych posiadania zdolności, które pozwolą w bardzo ograniczonym czasie na podjęcie zdecydowanych działań przez wysoce wyspecjalizowane siły (utrzymywane w wysokim stopniu gotowości).

Czwarty obszar – związany jest z posiadaniem zdolności w zakresie prowadzenia działań w ramach **ratownictwa i ewakuacji**. Podkreślenia przy tym wymaga, że wojskowe operacje ewakuacyjne odnoszą się do działań bojowych prowadzonych poza terytorium RP. Należą do nich działania mające na celu ochronę polskich obywateli, przebywających poza granicami kraju, gdzie zachodzi konieczność ratowania życia lub uwolnienia zakładników. W większości państw NATO zadanie to znajduje się w obszarze odpowiedzialności Ministerstwa Obrony Narodowej i jest realizowane na wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Dla potrzeb przygotowania i przeprowadzenia tego rodzaju działań wymagane jest

oficjalne porozumienie pomiędzy Ministerstwem Obrony Narodowej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, które reguluje kwestie wydzielenia i wyszkolenia w Dowództwie Operacyjnym SZ RP - Zespołów Wsparcia Kryzysowego⁵⁹. W odróżnieniu od innych rodzajów działań – operacje ewakuacyjne ograniczają się wyłącznie do ochrony osób, które są zagrożone i wymagają ewakuacji. Podczas ich prowadzenia bardzo istotnym jest fakt, iż użycie siły może mieć miejsce wyłącznie w zgodzie z humanitarnymi prawami człowieka w konfliktach zbrojnych i w rozmiarze, który jest niezbędny dla wykonania zadania. Z tego też względu sukces wojskowej operacji ewakuacyjnej zależy jest od wielu czynników, przede wszystkim od efektywnego funkcjonowania międzyresortowego systemu wczesnego ostrzegania, szybkości realizacyjnej oraz momentu zaskoczenia. W związku z tym podstawowym warunkiem jest zachowanie tajemnicy państwowej i służbowej, krótka ścieżka dowodzenia, wypracowane i wyćwiczone procedury, a także sprawnie działające na obszarze operacji służby wywiadu wojskowego.

Piąty obszar zadaniowy dotyczy działań w ramach **partnerstwa i współpracy**, postrzeganej, jako wojskowe zadanie długofalowe, które jest prowadzone w ramach zapobiegania kryzysom i konfliktom. Generalnie głównym jej celem jest wspieranie przedsięwzięć natury politycznej, które są prowadzone w atmosferze wzajemnego zaufania. Większość inicjatyw podejmowanych w ramach partnerstwa i współpracy stwarza warunki dla wspólnego, przejrzystego działania - co z kolei wymaga odpowiedniego stopnia zaangażowania państw partnerskich w przedsięwzięciach wielonarodowych i ćwiczeniach (włączając w to kontrolę zbrojeń)⁶⁰.

⁵⁹ Wojskowe operacje ewakuacyjne mogą być prowadzone wyłącznie w wymiarze narodowym lub w ramach operacji wielonarodowej.

⁶⁰ Dla potrzeb misji obserwacyjnych Polska wydziela do organizacji międzynarodowych swoich przedstawicieli (np. jako ekspertów). Niezbędna jest przy tym ścisła współpraca międzyresortowa, w szczególności z MSZ, ponieważ misje obserwacyjne nie są zazwyczaj zadaniem MON. Wojskowe obszary organizacyjne zapewniają wybór, szkolenie oraz ograniczone w czasie wydzielenie odpowiedniego personelu.

Szósty – ostatni obszar zadaniowy odnosi się do działań sił zbrojnych w zakresie **świadczenia pomocy** w przypadku wystąpienia katastrof i klęsk żywiołowych na obszarze kraju oraz pomocy humanitarnej prowadzonej poza terytorium RP, której rodzaj oraz rozmiar zostaje określony w mandacie narodowym.

Przeprowadzona analiza i ocena rozszerzonego spektrum zadaniowego Sił Zbrojnych RP wskazuje, że obecnie dla potrzeb zapewnienia jego realizacji wymagane są zdolności, obejmujące pięć zasadniczych, zazębiających się obszarów:

- dowodzenie;
- wsparcie informacyjne;
- mobilność strategiczne i operacyjna;
- możliwość prowadzenia działań skutecznych;
- wsparcie i zapewnienie ciągłości działania;
- żywotność i ochrona sił.

Mając na uwadze wspomniane już wcześniej rozszerzone spektrum działania w celu zapewnienia realizacji wszystkich rodzajów działań - niezależnie od szczebla dowodzenia - obecnie siły zbrojne RP muszą dysponować zróżnicowanymi zdolnościami. Ponadto, muszą one posiadać efektywną strukturę organizacyjną, odpowiedni poziom wyposażenia i uzbrojenia, a także wysoki stopień wyszkolenia, który pozwoli im na podjęcie działań o zróżnicowanym stopniu intensywności w różnych regionach świata. Szczególne znaczenie ma przy tym osiągnięcie wysokiego stopnia interoperacyjności z siłami zbrojnymi innych państw.

Pierwsza z wymienionych kategorii dotyczy obszaru dowodzenia, stanowi podstawowy warunek efektywnego użycia sił i środków, który pozwoli na osiągnięcie pożądanego wojskowego stanu końcowego. Oprócz jasnych i jednolitych procedur dowodzenia oraz skutecznego wsparcia dowodzenia wymaga to sprawnie funkcjonującej i jasnej dla wszystkich

narodowej organizacji dowodzenia. Procedury dowodzenia bazując zasadniczo na procedurach NATO zorientowane są na możliwie największą jednolitość i spójność wszystkich dowódców i podległych im sił. Wsparcie dowodzenia jest integralną częścią dowodzenia operacyjnego, która zapewniana jest w oparciu o najważniejsze zdolności militarne. Obejmuje przy tym zdolności, zasady i procedury, a także siły, które pozwalają dowódcom wojskowym przygotować decyzje, wdrożyć je w życie a następnie kontrolować ich oddziaływanie. Wsparcie dowodzenia tworzą trzy zasadnicze elementy, a mianowicie zarządzanie informacją, zdobywanie i gromadzenie informacji oraz bezpieczeństwo techniki teleinformatycznej. *Zarządzanie informacyjne (Info-Management)* planuje, kieruje i kontroluje proces zaopatrywania informacyjnego przy uwzględnieniu (włączeniu) bezpieczeństwa techniki informacyjnej. Zasadniczo obejmuje analizę i zdefiniowanie potrzeb informacyjnych i relacje komunikacyjne, nadzór i sterowanie (kierowanie) przepływem informacji, a także działanie sił, środków i urządzeń systemów teleinformatycznych.

Wsparcie informacyjne – to przetwarzanie i dystrybucja informacji w środowisku informatycznym i eksploatacja systemów teleinformatycznych (IT). Bezpieczeństwo tych systemów zapewnia dyspozycyjność, integrację, łączność i zaufanie do informacji w działaniu. Wsparcie informacyjne to również zdolności w zakresie wywiadu i rozpoznania, która są warunkiem zapewniającym efektywność procesów planowania i dowodzenia. Decydujące znaczenie w tym względzie ma aktualny stan wiedzy na temat sytuacji na obszarze działań (informacje o stronach konfliktu, ich celach, zdolnościach, potencjałach oraz prawdopodobnych opcjach działania). Dlatego też, już w czasie pokoju musi mieć miejsce proces zdobywania, przetwarzania oraz ciągłego aktualizowania informacji dotyczących zarówno potencjałów sił i zamiarów przeciwnika/ strony konfliktu, a także

zidentyfikowanie słabych jego stron⁶¹. Z reguły potrzeby informacyjne kierownictwa politycznego i organów dowodzenia wojskowego w odniesieniu do sytuacji na obszarze operacji są zapewniane przez służby wywiadu wojskowego - co umożliwia wczesne rozpoznanie kryzysu i rozpoczęcie z wyprzedzeniem procesu planowania.

Mobilność strategiczna i operacyjna - w odniesieniu do przegrupowania w skali strategicznej warunki te zostają zapewnione przez Ministerstwo Obrony Narodowej – dzięki dokonaniu uzgodnień i podpisaniu umów w ramach NATO. Planowanie i realizacja przegrupowania sił na obszar operacji następuje po wydaniu przez Dowództwo Operacyjne SZ RP rozkazu do przemieszczenia sił (po wcześniejszych uzgodnieniach z pozostałymi organami dowodzenia).

Skuteczność w prowadzeniu działań skutecznych stanowi warunek, a zarazem wartość decydującą o sukcesie w działaniach bojowych. Powyższa zdolność, a także jej wiarygodna demonstracja oznacza pośrednie i bezpośrednie oddziaływanie przeciw celom na ziemi, w powietrzu oraz na morzu (niezależnie od regionu świata). Do tego należy zdolność do eskalacji oraz szybkiej reakcji na zmieniającą się sytuację - co z kolei wymaga posiadania wystarczającego, w pełni elastycznego potencjału bojowego sił, który może zostać użyty adekwatnie do zaistniałej sytuacji.

Wsparcie i zapewnienie ciągłości działania – stanowi nieodłączny element zapewniający gotowość do działań wydzielonych zgrupowań Sił Zbrojnych RP i obejmuje zarówno politykę kadrową, szkolenie, świadczenia pomocy, zaopatrzenie medyczne, zabezpieczenie logistyczne, a także pracę informacyjną. Zdolność do działania i żywotność zostaje zasadniczo określona przez ukierunkowane pod kątem potrzeb przygotowanie i wydzielenie sił i urządzeń, za które odpowiadają dowództwa rodzajów sił

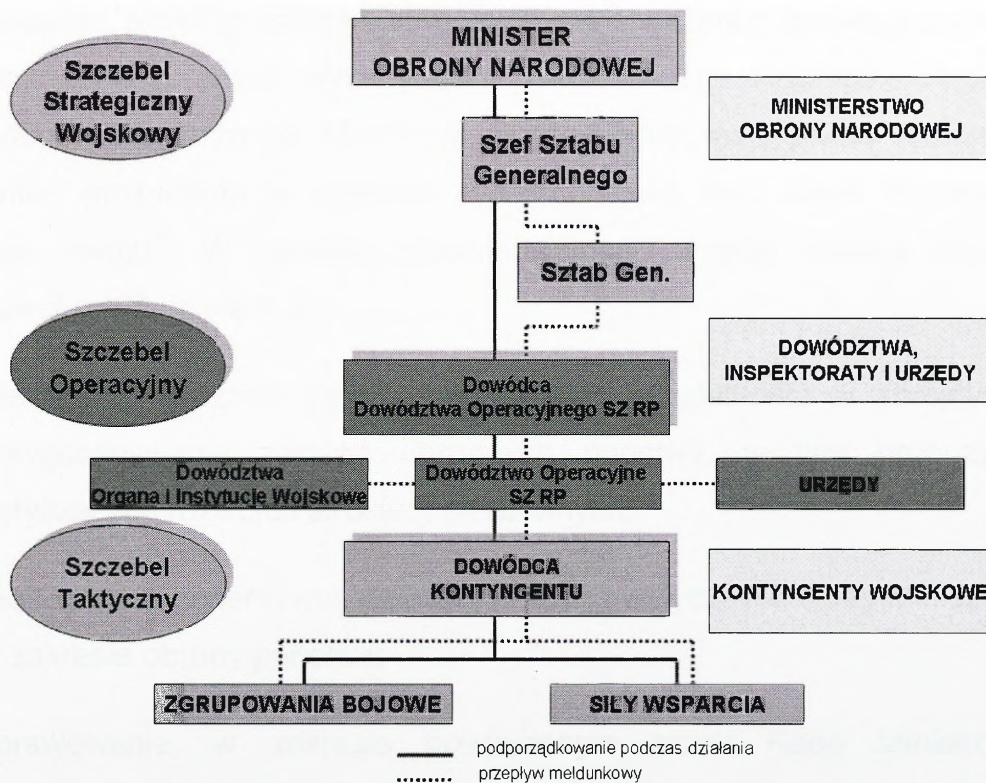
⁶¹ Co pozwoli na skupienie na nich wysiłku a w konsekwencji uzyskanie przewagi.

zbrojnych, inspektorat wsparcia oraz pozostałe wojskowe organa dowodzenia.

Żywotność i ochrona sił - stanowi podstawowy warunek skutecznego działania. Dlatego też, w celu zapewnienia minimalizacji strat i szkód własnych musi być zapewniona nie tylko w każdym czasie, lecz także każdym poziomie dowodzenia operacją. Do zasadniczych przedsięwzięć w tym zakresie należy zaliczyć zarówno osobistą ochronę żołnierzy, a także baz wraz z istniejącą infrastrukturą.

3.1 Narodowa organizacja dowodzenia

Podstawowym warunkiem umożliwiającym preparację i prowadzenie operacji narodowych, jak i wielonarodowych jest właściwie zorganizowany i sprawnie funkcjonujący proces dowodzenia.

Rys. 6. Przykładowa narodowa organizacja dowodzenia

Na rysunku nr.6 przedstawiono ogólny, proponowany kształt zasadniczych elementów narodowego systemu organizacji dowodzenia wraz z relacjami zapewniającymi kierowanie działaniami sił zbrojnych na czterech poziomach: strategicznym (kierownictwa politycznego) strategicznym wojskowym, operacyjnym oraz taktycznym⁶². W każdym przypadku zadania zostają przydzielone elementom organizacyjnym, na bazie których w zależności od charakteru zadania zostaje tworzona organizacja dowodzenia.

3.1.1 Strategiczny poziom dowodzenia (MON)

Minister Obrony Narodowej, zgodnie z zapisem rangi ustawowej jest naczelnym organem administracji państwowej w dziedzinie obronności państwa. Kieruje on resortem Obrony Narodowej, w tym przede wszystkim całokształtem działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Przygotowuje projekty założeń obronnych państwa oraz sprawuje ogólne kierownictwo w sprawach wykonywania powszechnego obowiązku obrony. Konstytucja RP przyznaje Ministrowi Obrony Narodowej prawo realizacji uprawnień prezydenta w zakresie zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi w czasie pokoju⁶³. W zakresie odpowiedzialności urzędu ministra obrony narodowej znajduje się m.in.:

- kierowanie w czasie pokoju całokształtem działalności sił zbrojnych; przygotowywanie założeń obronnych państwa, w tym propozycji dotyczących rozwoju i struktury sił zbrojnych;
- realizowanie generalnych założeń, decyzji i wytycznych Rady Ministrów w zakresie obrony państwa;
- sprawowanie, w zakresie powierzonym przez Radę Ministrów, ogólnego nadzoru nad realizacją zadań obronnych przez organy

⁶² Część uprawnień w zakresie rozkazodawstwa może zostać przekazana NATO lub koalicji o charakterze wielonarodowym Por., MC 324 „The NATO Military Command Structure”.

⁶³ http://www.wp.mil.pl/pl/strona/1/LG_1_2

administracji państwowej, instytucje państwowe, samorządy, podmioty gospodarcze itp.;

- sprawowanie ogólnego kierownictwa w sprawach wykonywania powszechnego obowiązku obrony;
- zawieranie umów międzynarodowych, wynikających z decyzji Rady Ministrów, dotyczących udziału polskich kontyngentów wojskowych w międzynarodowych misjach pokojowych i akcjach humanitarnych oraz ćwiczeń wojskowych prowadzonych wspólnie z innymi państwami lub organizacjami międzynarodowymi⁶⁴.

3.1.2 Strategiczny - wojskowy poziom dowodzenia (Sztab Generalny)

Najwyższym organem doradczo-decyzyjnym w odniesieniu do działań sił zbrojnych RP na poziomie strategiczno-wojskowym jest Sztab Generalny. Do zakresu działania Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego należy:

- współuczestniczenie w opracowywaniu koncepcji rozwoju Sił Zbrojnych i planowanie tego rozwoju;
- kierowanie kompleksowym planowaniem mobilizacyjnego i strategiczno-operacyjnego rozwinięcia oraz użycia Sił Zbrojnych;
- utrzymywanie w Siłach Zbrojnych gotowości bojowej i mobilizacyjnej;
- kierowanie szkoleniem wojsk, określanie celów, kierunków i zadań tego szkolenia oraz kierowanie programowaniem i planowaniem szkolenia bojowego i taktycznego, a także działalnością sportową w Siłach Zbrojnych;
- kierowanie szkolnictwem wojskowym w ramach pełnomocnictw udzielonych przez Ministra Obrony Narodowej;

⁶⁴ Tamże

- kierowanie programowaniem i planowaniem materiałowo-finansowym w Siłach Zbrojnych;
- wykonywanie innych zadań zleconych przez Ministra Obrony Narodowej oraz wynikających z ustaw i innych przepisów.

Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego odpowiada za organizację i przygotowanie do działań organu dowodzenia i stanowiska dowodzenia Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych⁶⁵.

3.1.3 Operacyjny poziom dowodzenia

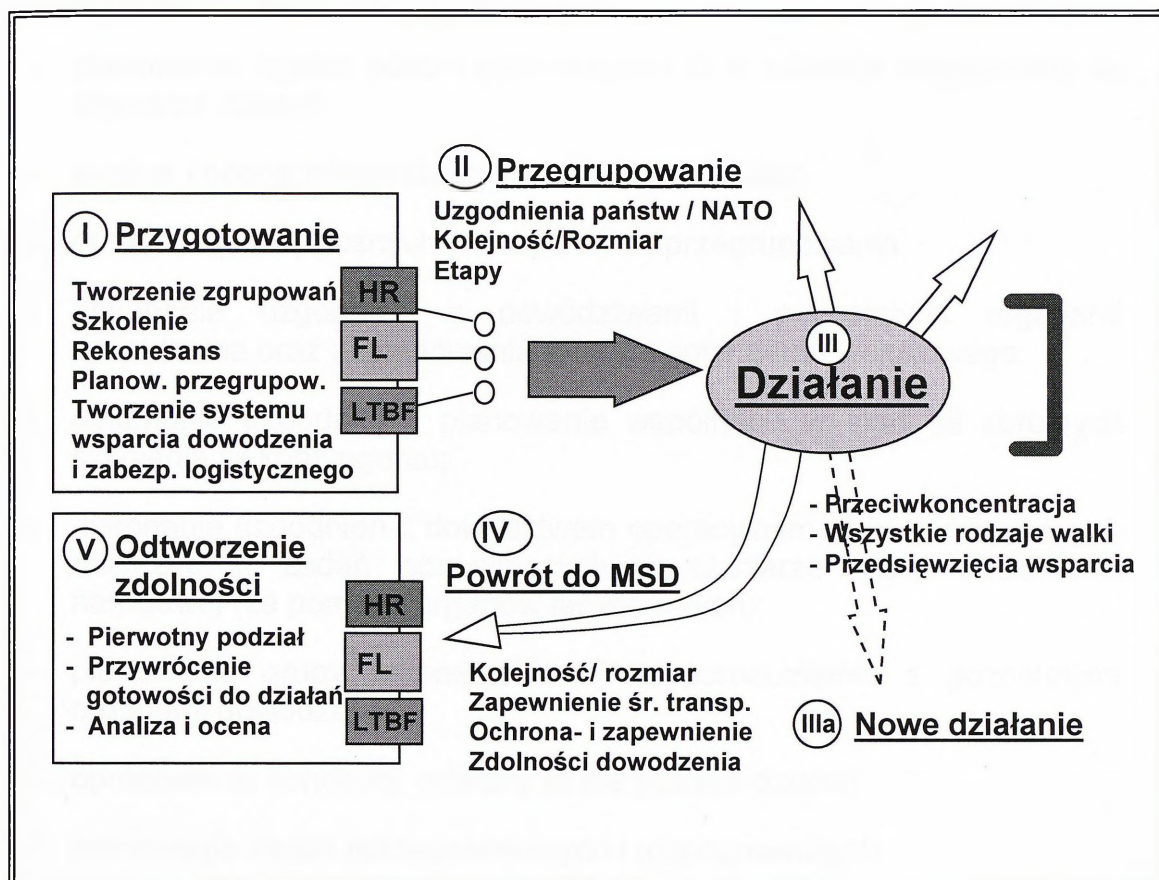
Poniżej poziomu MON znajduje się Dowództwo Operacyjne SZ RP, które odpowiada zarówno za planowanie i prowadzenie wszystkich działań sił zbrojnych poza terytorium Polski w okresie pokoju, a także za realizację tych przedsięwzięć na obszarze kraju w przypadku obrony narodowej. Do zasadniczych jego zadań należy: planowanie i dowodzenie operacyjne z określonymi uprawnieniami częścią Sił Zbrojnych, wydzieloną z wojsk lądowych, sił powietrznych oraz marynarki wojennej i przekazaną w jego podporządkowanie; wykonywanie zadań w zakresie ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej; określanie wymagań w zakresie zdolności bojowej dla organów jednostek wojskowych przewidzianych do wydzielenia w jego podporządkowanie; szkolenie organów dowodzenia, a także ich zgrywanie z dowództwami i jednostkami przewidzianymi do wydzielenia w jego podporządkowanie.

W odniesieniu do działań poza granicami kraju planuje i koordynuje proces przygotowania Polskich Kontyngentów Wojskowych oraz dowodzi nimi podczas przegrupowania na obszar operacji, a następnie sprawuje nad nimi kierownictwo narodowe.

Przeprowadzona analiza i ocena rozwiązań obowiązujących w większości państw NATO wskazuje, że Dowództwo Operacyjne SZ RP

⁶⁵ <http://www.sgwp.wp.mil.pl/strona.php?idstrona=2>

w ramach ogólnych pięciu faz operacji (rys.7) powinno posiadać zdolności do zapewnienia realizacji przedstawionych poniżej zadań.

Rys. 7. Standardowe fazy operacji

FAZA I - przygotowanie działań

- sporządzenie i ciągłe monitorowanie aktualnego obrazu sytuacji obrazującego status działania własnych sił i środków;
- określenie wymogów i potrzeb w zakresie danych wywiadowczych i rozpoznawczych;
- opracowanie aktualnego obrazu sytuacji na temat potencjalnych zagrożeń, wynikających ze środowiska operacyjnego, użycia BMR oraz innych porównywalnych niebezpieczeństw;
- analiza systemów teleinformatycznych i określenie potrzeb informacyjnych w uzgodnieniu z sojusznikami, organizacjami międzynarodowymi, rządowymi i pozarządowymi w celu zapewnienia procesu planowania;

- planowanie i dokonywanie uzgodnień dotyczących wykorzystania narodowych środków dowodzenia w operacji z dowództwami wielonarodowymi, partnerskimi oraz uczestniczącymi organizacjami rządowymi i pozarządowymi;
- planowanie działań podporządkowanych sił w zakresie rozpoznania na obszarze działań;
- analiza i ocena infrastruktury na obszarze działań;
- opracowanie wytycznych /zarządzeń do przegrupowania;
- dokonanie uzgodnień z dowództwami i pozostałymi organami dowodzenia oraz zaplanowanie składu kontyngentu wojskowego;
- dokonanie uzgodnień i planowanie wspólnego w skali sił zbrojnych szkolenia sił kontyngentu;
- dokonanie uzgodnień z dowództwem operacyjnym sił wielonarodowych dotyczących zadań pozostających w obszarze odpowiedzialności narodowej (za pomocą organów łącznikowych);
- planowanie grupy rekonesansowej w porozumieniu z pozostałymi organami dowodzenia;
- opracowanie koncepcji ochrony sił dla potrzeb działań;
- planowanie zadań rekonesansowych i rozpoznawczych;
- planowanie i przygotowanie świadczeń wsparcia w ramach CIMIC;
- opracowanie koncepcji wsparcia i opieki dla wydzielonych do działań sił i ich rodzin.

FAZA II – przegrupowanie sił

- opracowanie wytycznych i dyrektyw do przegrupowania;
- planowanie i koordynacja działania grupy rekonesansowej;
- zapewnienie wsparcia dowodzenia;
- koordynacja i nadzorowanie dowodzenia kontyngentem od chwili podporządkowania pod Dowództwo Operacyjne SZ RP na obszarze działań we współpracy z dowództwami i pozostałymi organami dowodzenia w porozumieniu z dowódcą wielonarodowym;
- planowanie i koordynacja ochrony przegrupowujących się sił;

- nadzorowanie osiągnięcia gotowości do działań sił kontyngentu, a także wsparcia dowodzenia i zabezpieczenia działań na obszarze operacji;
- planowanie i koordynacja wdrożenia świadczeń wsparcia przez państwo gospodarza (HNS);
- dowodzenie/koordynacja działań sił własnych przed zmianą podporządkowania pod dowódcę wielonarodowego.

FAZA III – dowodzenie operacją

- nadzorowanie zgodności mandatowej działania PKW w ramach operacji wielonarodowej;
- niesienie wkładu w ramach narodowego udziału we wspólnej analizie celów i działania NATO/UE;
- koordynacja i sterowanie przedsięwzięciami wsparcia i opieki na obszarze działań;
- stworzenie i utrzymanie bezpieczeństwa wojskowego;
- nadzorowanie przedsięwzięć w zakresie zapewnienia ochrony życia i zdrowia żołnierzy oraz środowiska naturalnego;
- przyczynianie się do ochrony sił własnych oraz urządzeń;
- opracowanie wytycznych w zakresie zmiany kontyngentu;
- koordynacja i kierowanie CIMIC;
- prowadzenie analizy i oceny działań;
- koordynowanie działań w zakresie narodowej logistyki i służb medycznych we współpracy z Inspektorem Wsparcia;
- zapewnienie zdolności w zakresie dowodzenia kontyngentów narodowych;
- zapewnienie przepływu informacji do dowództw i pozostałych organów dowodzenia;
- utrzymanie łączności z dowództwem wielonarodowym, dowództwami państw partnerskich, uczestniczącymi organizacjami rządowymi i pozarządowymi.

FAZA IV – powrót sił /zmiana kontyngentów/

- opracowanie wytycznych/dyrektyw dotyczących powrotu sił z obszaru działań (w uzgodnieniu ze wszystkimi zaangażowanymi stronami);
- koordynacja i nadzorowanie powrotu sił i zmiany kontyngentów – a w tym: utrzymanie bezpieczeństwa wojskowego i ochrony powrotu sił;
- zapewnienie wsparcia w zakresie dowodzenia w fazie powrotu sił z obszaru działań.

FAZA V – odtworzenie zdolności i analiza działań

- analiza wszystkich aspektów w kontekście zasad, procedur, zdolności, zabezpieczenia materiałowego, organizacji dowodzenia itp. we współpracy ze wszystkimi wojskowymi obszarami organizacyjnymi.

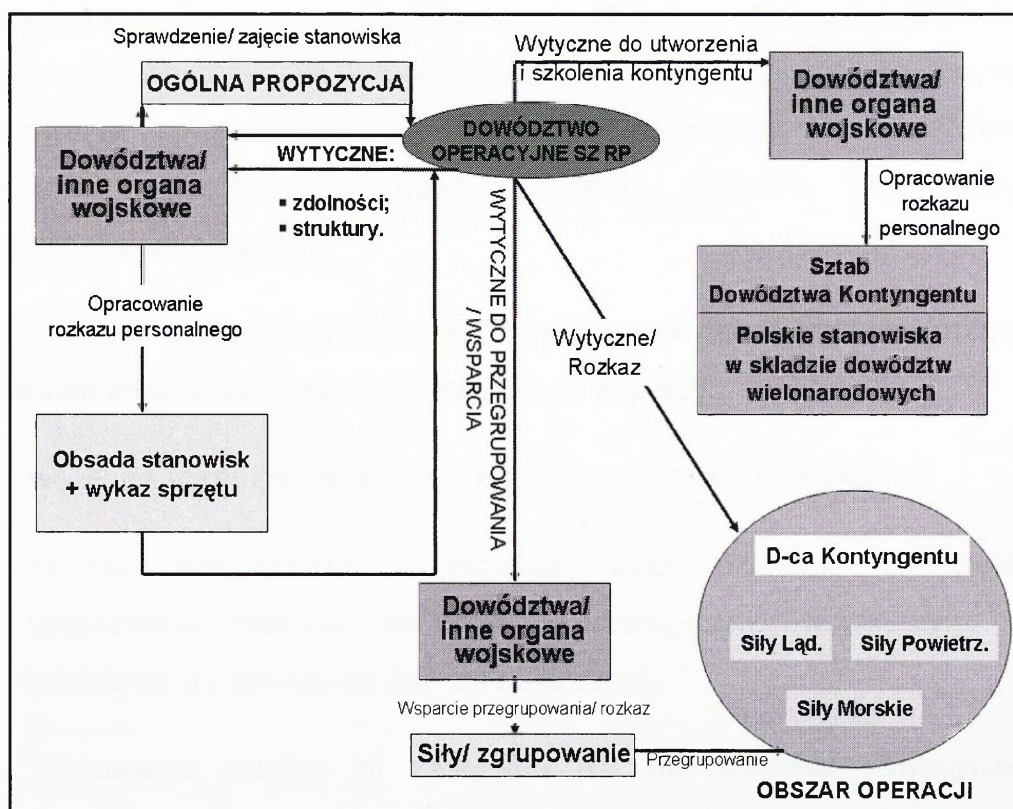
Z przedstawionej charakterystyki zadań w poszczególnych fazach operacji wynika, że Dowódcy DO SZ RP na okres przygotowania i prowadzenia działań zostają podporządkowane pod względem służbowym kontyngenty rodzajów sił zbrojnych. Tak, więc - Dowódca Operacyjny, jako jedyny organ dowodzenia wydaje wytyczne i stawia zadania dowódcy Polskiego Kontyngentu Wojskowego, służy mu doradztwem oraz rozdziela meldunki do odpowiednich instytucji. Z kolei, w okresie poprzedzającym zmianę podległości sił i podporządkowanie ich Dowództwu Operacyjnemu SZ RP poszczególne wojskowe organa dowodzenia odpowiadają m.in. za:

- rozplanowanie części kontyngentów wydzielanych przez poszczególne dowództwa RSZ i pozostałe instytucje wojskowe zgodnie z wytycznymi Szefa Sztabu Generalnego (włącznie z planem rotacji i zluźnienia przewidzianych sił);
- zapewnienie personalnej i materiałowej gotowości do działania wydzielanych sił kontyngentu;
- proces tworzenia, uzbrojenia, wyposażenia i wyszkolenia poszczególnych części PKW.

Taktyczny poziom dowodzenia na obszarze działań - podczas działań Sił Zbrojnych RP poza terytorium kraju składa się z Polskich Kontyngentów

Wojskowych (rys.8), które każdorazowo zostają tworzone z następujących modułów:

- dowódca i jego sztab;
- zgrupowania sił, które zostają podporządkowane dowódcy wielonarodowemu;
- polskie części stanowisk w składzie dowództw i sztabów wielonarodowych na obszarze działań;
- pozostające w odpowiedzialności narodowej siły wsparcia i organa łącznikowe.

Rys. 8. Zasada tworzenia PKW

Dowódca PKW na podstawie swoich uprawnień i rozkazów Dowództwa Operacyjnego SZ RP dowodzi wszystkimi wydzielonymi do działań siłami, które zostają mu podporządkowane pod względem służbowym (także w odniesieniu do personelu na stanowiskach w dowództwach i sztabach wielonarodowych). Z kolei, wraz z przekazaniem

części wojsk PKW pod dowódcę wielonarodowego automatycznie otrzymuje on uprawnienia w zakresie stawiania zadań i wydawania rozkazów polskim żołnierzom. Natomiast podległość służbowa powyższych sił zostaje nadal zachowana i sprawowana jest przez dowódcę PKW na obszarze działań.

3.2 Narodowe procedury planowania

Działania sił zbrojnych wymagają nieustannego wpływu narodowego oraz ciągłej narodowej kontroli politycznej. W związku z tym planowanie ich użycia zostaje określone poprzez architekturę i procedury planowania oraz decyzje podejmowane na poziomie politycznym, strategicznym-wojskowym, operacyjnym i taktycznym. Podstawowym warunkiem zapewniającym szybki czas reakcji na zaistniałą sytuację kryzysową oraz możliwość zastosowania planowania równoległego na wszystkich szczeblach jest efektywna wymiana i przepływ informacji, a także wczesne zaangażowanie zainteresowanych stron.

Przeprowadzona analiza i ocena procesów decyzyjnych wskazuje, że kluczowe znaczenie mają trzy następujące aspekty:

- wczesne rozpoznanie kryzysu na poziomie strategicznym;
- rezultat sprawdzenia wojskowych opcji działania i określenie wojskowych zdolności na poziomie strategicznym-wojskowym - jako podstawa do określenia decyzji politycznej;
- planowanie działań sił zbrojnych RP na szczeblu strategicznym-wojskowym, operacyjnym i taktycznym – planowanie działań na obszarze operacji.

Głównym celem pierwszego z wymienionych elementów – jest stworzenie warunków i podstaw do podjęcia decyzji, związanej z udziałem Polski w przedsięwzięciach rozwiązania sytuacji kryzysowej. Wczesne rozpoznanie kryzysu (typizacja czynników) zasadniczo prowadzone jest na

poziomie strategicznym i odnosi się do kompleksowego rozpatrzenia wszystkich istotnych wydarzeń i skutków ich rozwoju zarówno w państwach, jak i pomiędzy nimi. Powyższe działania prowadzone są w celu najwcześniejszego rozpoznania konfliktu interesów, który może doprowadzić do zaostrzenia sytuacji i wybuchu konfliktu. Biorąc pod uwagę polskie uwarunkowania zadanie to znajduje się w kompetencjach Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Z tego też względu - współpraca w zakresie wczesnego rozpoznania sytuacji kryzysowej jest realizowana z MSZ na szczeblu międzyresortowym⁶⁶. Po zapoznaniu MON z sytuacją przez MSZ na podstawie decyzji kierownictwa politycznego w MON rozpoczyna się proces zarządzania kryzysowego.

Kolejnym krokiem stanowiącym niezbędny warunek do szybszego podjęcia decyzji⁶⁷ (o możliwym działaniu SZ RP) jest sprawdzenie opracowanego wcześniej katalogu wojskowych opcji działania⁶⁸. Podkreślenia przy tym wymaga, że jeżeli, udział w operacji służy realizacji interesów narodowych proces ten powinien zostać zainicjowany jeszcze przed rozpoczęciem sojuszniczego (koalicyjnego) procesu planowania⁶⁹. Z reguły każda z opracowanych opcji wojskowych powinna zawierać kwestie dotyczące: analiza ryzyka; szczególnych warunków działania i relacji na obszarze operacji; pożądanego wojskowego stanu końcowego oraz celów strategicznych-wojskowych SZ RP; określenia sojuszu/ koalicji, który powinien prowadzić operację; rodzaju i rozmiaru włączenia polskiego kontyngentu w wielonarodową strukturę dowodzenia; rodzaju i rozmiaru przedstawicielstwa polskiego w wielonarodowym dowództwie; możliwości sprawowania przez Polskę funkcji państwa wiodącego; wymaganych zdolności wojskowe i wynikających z nich potrzeb w zakresie sił; prawdopodobnego czasu trwania operacji oraz skala jej intensywności;

⁶⁶ Potrzeba udziału i działania w danym kryzysie powstaje, jeżeli zostanie określone stanowisko narodowe.

⁶⁷ Przez kierownictwo polityczne i najważniejsze organa dowodzenia

⁶⁸ Włącznie z określeniem wymaganych zdolności wojskowych.

⁶⁹ Działania te pozwolą na uzyskanie inicjatywy planistycznej oraz stworzenie korzystnych dla Polski warunków w kontekście jej wpływu na przebieg międzynarodowego procesu planowania.

oceny aspektów prawnych; wymaganych uzgodnień dwustronnych lub międzynarodowych⁷⁰ dla grup rekonesansowych (prawo przelotów, tranzytowe, wykorzystanie infrastruktury i urządzeń innych państw, itp.); rozporządzeń na temat narodowego udziału w połączonej analizie celów i działania; niezbędnych środków finansowych.

Trzecim, a zarazem ostatnim, kluczowym elementem jest **planowanie działań SZ RP w ramach operacji**. W związku z tym, iż proces ten jest integralną częścią dowodzenia wojskowego – oznacza to, że obejmuje on swoim zasięgiem wszystkie aspekty dotyczące operacji oraz zadania znajdujące się w obszarze odpowiedzialności narodowej. Podkreślenia wymaga, że planowanie działań SZ RP w ramach operacji wymaga ścisłej koordynacji przedsięwzięć zarówno na poziomie narodowym, jak i międzynarodowym. Mając na uwadze narodową organizację dowodzenia zadanie to spoczywa na Dowództwie Operacyjnym SZ RP.

Przeprowadzona analiza architektury planowania operacyjnego pozwala na wyodrębnienie dwóch zasadniczych kategorii planowania, a mianowicie: **planowanie alternatywne** oraz **planowanie kryzysowe**. Celem pierwszego z wymienionych jest przygotowanie się w odniesieniu do prawdopodobnych, przyszłych działań (w obszarze całego spektrum zadaniowego sił zbrojnych RP). Rezultatem powyższego procesu jest zawsze jeden plan alternatywny⁷¹. Natomiast druga kategoria odnosi się do planowania kryzysowego, które jest zorientowane pod kątem aktualnych lub dopiero powstających sytuacji kryzysowych. Dlatego też, zawsze wynikiem powyższego procesu może być:

- plan działania sił zbrojnych RP w ramach operacji wielonarodowej;
- plan operacji, w której Polska jest państwem wiodącym lub samodzielnie prowadzi operację.

⁷⁰ Uzgodnienia międzypaństwowe, uzgodnienia dotyczące stacjonowania wojsk, zezwolenia dyplomatyczne.

⁷¹Contingency Plan.

Plan operacji w przeciwieństwie do planu działania odnosi się do planowania operacji połączonej pod polskim dowództwem – na jednoznacznie sprecyzowanym obszarze operacji. W tym celu konieczna jest stała wymiana informacji pomiędzy dowództwem operacyjnym i strategicznym-wojskowym - co w konsekwencji pozwoli na jasne określenie kompetencji, granic własnego działania oraz sformułowanie odpowiednich rozwiązań.

3.2.1 Proces planowania na poziomie strategicznym

Narodowy proces planowania na szczeblu strategicznym – odnosi się do planowania, realizowanego przez najwyższe kierownictwo polityczne państwa, z osobistym jego udziałem, które dotyczy wypracowania decyzji o najważniejszym znaczeniu. Z tego też względu prowadzony jest na szczeblu międzyresortowym, obejmując przy tym trzy następujące fazy⁷²:

- wczesne rozpoznanie sytuacji kryzysowej;
- planowanie;
- wypracowanie decyzji.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że właściwy etap planowania działań zostaje dopiero rozpoczęty po podjęciu decyzji przez Prezydenta RP (na wniosek Rady Ministrów). Prowadzony on jest pod kierownictwem Szefa Sztabu Generalnego i zostaje zainicjowany wydaniem przez MON Wytycznych (rozporządzenia) Nr1. Podkreślenia wymaga, że opracowane przez MON wytyczne powinny stanowić podstawę, zapewniającą proces równoległego planowania na szczeblu strategicznym-wojskowym oraz operacyjnym. Pierwszym rezultatem prowadzonego procesu planowania jest zawsze koncepcja operacyjna, która po akceptacji zostaje

⁷² Powyższe fazy mogą przebiegać na różnych poziomach dowodzenia zarówno w tym samym czasie, jak i kolejno po sobie. Zdolność do zapewnienia planowania równoległego wymaga wspólnego zrozumienia zadania, a także wypracowanych procedur i kompatybilnych środków dowodzenia, które pozwalają na stałą wymianę informacji.

uszczegółowiona i rozwinięta do postaci planu działania. Kolejnym krokiem jest proces koordynacji mający miejsce na szczeblu międzyresortowym, w wyniku, którego zostają opracowane i wydane przez MON wytyczne dotyczące stanowiska narodowego⁷³.

Ostatnia z przedstawianych faz – kończąca działania planistyczne, dotyczy wypracowania **decyzji**. Odpowiedzialność za jej przygotowanie spoczywa zasadniczo na Radzie Ministrów (Parlamencie RP), która przygotowuje mandat narodowy w zgodności z zapisami Konstytucji RP. Z kolei, opracowany mandat narodowy daje MON możliwość złożenia na arenie międzynarodowej formalnego zobowiązania, dotyczącego wydzielanych przez Polskę sił. Natomiast proces tworzenia i zgrywania narodowego kontyngentu wojskowego realizowany jest pod kierownictwem Dowództwa Operacyjnego SZ RP - we współpracy ze wszystkimi wymaganymi dowództwami oraz instytucjami wojskowymi⁷⁴. W tym celu DO SZ RP wydaje wytyczne, które określają wymagane zdolności i struktury sił.

3.2.2 Proces planowania na poziomie operacyjnym

Jak wspomniano już wcześniej, zarówno narodowe, jak i wielonarodowe operacje realizowane są na trzech poziomach: strategicznym, operacyjnym i taktycznym. Na szczeblu strategicznym ma miejsce przekształcenie woli politycznej w cele polityczne i wydzielenie sił i środków niezbędnych do ich realizacji. Naczelne dowództwo wojskowe określa na tej podstawie wojskowe cele strategiczne, wydziela siły i środki, będąc zarówno organem doradczym kierownictwa politycznego. Prowadzenie operacji z punktu widzenia szczebla strategicznego - to koordynacja wszystkich elementów składających się na możliwości i zdolności danego państwa. Obok sił zbrojnych należy do nich zaliczyć potencjał ekonomiczny, możliwości polityczne, technologiczne oraz

⁷³ Z kolei, proces równoległego planowania na poziomie operacyjnym i taktycznym zapewniany jest zasadniczo przez DO SZ RP przy udziale wymaganych dowództw i wszystkich wojskowych obszarów organizacyjnych.

⁷⁴ W tym celu DO SZ RP wydaje wytyczne, które określają wymagane zdolności i struktury sił.

możliwości w zakresie oddziaływania na środki masowego przekazu. Integracja i koordynacja elementów decydujących o sile danego państwa odnoszą się do strategicznego poziomu operacji. Strategia powinna być przy tym postrzegana - jako ogólna „filozofia” użycia posiadanych sił i środków, a nie jako bezpośrednie prowadzenie operacji.

Dowództwo operacyjne na podstawie wytycznych kierownictwa strategicznego przekształca cele strategiczne w cele operacyjne, wypracowuje koncepcję operacji, wydaje dyrektywy dla dowództw taktycznych i kieruje połączonymi działaniami rodzajów sił zbrojnych. Natomiast dowództwo szczebla taktycznego na podstawie otrzymanych dyrektyw koordynuje działania różnych rodzajów wojsk i kieruje bezpośrednio walką z przeciwnikiem.

Planowanie działań sił zbrojnych jest integralną częścią dowodzenia wojskowego. Obejmuje ono wszystkie aspekty dotyczące danej operacji, które zostają koordynowane na szczeblu narodowym lub wielonarodowym. Planowanie odbywa się w procesie sekwencyjnym, a w razie potrzeby jednocześnie na wszystkich szczeblach: wojskowo-strategicznym, operacyjnym i taktycznym. **Planowanie operacyjne** obejmuje planowanie operacji całości sił zbrojnych, mające na celu przetworzenie dyspozycji i wytycznych politycznych, wojskowo-strategicznym i sformułowanie na tej podstawie celów operacyjnych – rozwinięcie ich w koncepcji operacji a następnie skonkretyzowanie w powstałym na jej bazie planie operacji (OPLAN). W odniesieniu do planowania operacyjnego decydujące znaczenie mają wypracowane procedury, które określają zarówno ogólne ramy, jak i strukturę procesu myślenia oraz przebiegu samych działań.

Główny wysiłek pierwszego etapu **planowania operacyjnego** skupiony jest na rozwinięciu koncepcji operacyjnej, która powstaje na bazie wytycznych, dyrektyw politycznych, wojskowo-strategicznym przy uwzględnieniu ograniczeń i posiadanych na temat obszaru operacji

informacji. Opracowana koncepcja operacyjna stanowi z kolei podstawę do powstania planu operacyjnego. W czasie analiz otrzymanych wytycznych na szczeblu dowodzenia operacyjnego największe znaczenie ma rozpoznanie zamiaru szczebla politycznego, najważniejszych nakładów i zadań, jakie są wymagane od biorących udział w operacji sił, a w szczególności zaś dotyczących współdziałania przy osiągnięciu celu operacji w ramach określonych przez przełożonego ograniczeń.

Przeprowadzona analiza rozwiązań stosowanych w większości państw NATO wskazuje, że w celu zapewnienia interoperacyjności proces planowania na poziomie operacyjnym zarówno w wymiarze narodowym, jak i wielonarodowym musi przebiegać według pięciu następujących faz:

- wstępna (rozpoczęcia planowania)⁷⁵
- analiza zadania⁷⁶
- wypracowanie koncepcji operacji⁷⁷
- opracowanie planu operacji⁷⁸
- weryfikacja planu⁷⁹.

Rezultatem procesu planowania może być koncepcja operacji, plan działania sił zbrojnych oraz plan operacji lub plan alternatywny.

Faza wstępna /Rozpoczęcie planowania/

Narodowy proces planowania na szczeblu operacyjnym rozpoczyna się z chwilą wpłynięcia do Dowództwa Operacyjnego SZ RP - Dyrektywy MON Nr1, która zawiera wytyczne rządu oraz dowództwa strategiczno-wojskowego, określające ogólne ramy planowania operacyjnego dla potrzeb wdrożenia wojskowych opcji działania.

⁷⁵Initiation.

⁷⁶Orientation.

⁷⁷Concept Development.

⁷⁸Plan Development.

⁷⁹Plan Review.

- Analiza zadania

Po otrzymaniu dyrektywy Dowództwo Operacyjne SZ RP przystępuje do procesu analizy zadania, której celem jest zrozumienie zamiaru MON i określenie ogólnych ram własnego procesu planowania. Ponadto, zostają zidentyfikowane najważniejsze nakłady sił zbrojnych, które powinny zostać wykorzystane w celu osiągnięcia pożądanego stanu końcowego. W ramach procesu analizy zadania musi zostać wypracowane jednoznaczne stanowisko w odniesieniu do następujących aspektów:

- sytuacja (własna/przeciwnika/strony konfliktu wraz ze zdolnościami i prawdopodobnym zamiarem);
- zamiar rządu/ MON i pożądaný polityczny stan końcowy;
- pożądaný wojskowy stan końcowy, a także cele strategiczno-wojskowe działania;
- uwarunkowania, ograniczenia, zasady działania (użycia siły);
- przyjęcie – podporządkowanie sił;
- czynniki warunkujące wykonanie zadania (geografia, czas, warunki środowiska itp.),
- silne i słabe strony (własne, przeciwnika, strony konfliktu);
- środek ciężkości (własny/przeciwnika/strony konfliktu);
- punkty decydujące;
- cele operacyjne;
- kryteria osiągnięcia sukcesu;
- kryteria, które mogą spowodować przerwanie operacji⁸⁰.

Rezultatem finalnym procesu analizy zadania jest opracowanie i wydanie wytycznych dowódcy operacyjnego do dalszego planowania, w które zawierają jego wstępny zamiar, cel działania oraz zadania dla sztabu. W tym samym czasie na tej podstawie może zostać wydana

⁸⁰ W powyższej fazie powinny zostać określone pierwsze wnioski w kontekście wymaganych zdolności i sił

dyrektywa wstępna *Initiating Directive* (ID) dla podległych mu szczebli dowodzenia (inicjującą ich proces planowania).

- Opracowanie koncepcji operacji

Druga faza procesu planowania przebiega w oparciu o opracowane wcześniej wytyczne dowódcy do planowania i prowadzona jest w ramach czterech następujących po sobie etapów:

- analiza i ocena sytuacji;
- opracowanie i ocena wariantów działania⁸¹,
- odprawa decyzyjna;
- opracowanie koncepcji operacji dla potrzeb wdrożenia wojskowych opcji działania.

Głównym celem pierwszego z wymienionych etapów jest przeprowadzenie kompleksowej oceny wszystkich aspektów i czynników oraz wynikających z nich wniosków, które mają istotny wpływ na przebieg operacji. W następnej kolejności na bazie opracowanych wniosków zostają generowane **warianty działania**, które zorientowane są na wykonanie zadania⁸². Z reguły w odniesieniu do każdego wariantu działania sił własnych muszą zostać opracowane uzasadnienia, dotyczące następujących aspektów:

- wymagane siły i środki;
- ogólny zarys dowodzenia operacją;
- przebieg operacji na osi czasu;
- propozycje dotyczące podziału ogólnego obszaru operacji.

Równoległe do wariantów działania sił własnych zostają opracowywane warianty działania przeciwnika /strony konfliktu/⁸³. Kolejnym

⁸¹Courses of Action (COA).

⁸² Każdy z opracowanych wariantów musi udzielić odpowiedzi – w jaki sposób zostanie zrealizowane postawione zadanie.

⁸³ Mając na uwadze wariant najgroźniejszy oraz najbardziej prawdopodobny.

krokiem jest ocena i porównanie każdego z wariantów działania za pomocą metody określanej mianem *War-gaming* (gry wojennej)⁸⁴. Podkreślenia przy tym wymaga, że *War-gaming* należy postrzegać przede wszystkim, jako proces myślowy, podczas którego „krok po kroku” przegrywany jest prawdopodobny, możliwy przebieg operacji. Podstawowym warunkiem dla jego właściwego przebiegu jest udział wszystkich zaangażowanych w operacji „aktorów”, którzy w trakcie gry wojennej zamiennie przedstawiają swoje interesy, argumenty i działania. Jeżeli istnieje taka możliwość omawiany tzw. *manualny War-gaming* może zostać wsparty przez programy symulacyjne, gdzie sprawdzeniu i ocenie może zostać poddana zarówno całość działania w ramach wariantów lub poszczególne jego etapy. W wyniku konfrontacji własnych wariantów działania z najbardziej groźnymi oraz najbardziej prawdopodobnymi wariantami działania przeciwnika następuje określenie słabych i silnych stron. Tak więc, dzięki wynikom *War-gaming* rozwinięciu ulega nie tylko przebieg operacji, lecz także zostają ukazane słabości własnych wariantów działania oraz potrzeba naniesienia zmian.

Przeprowadzona gra wojenna pozwala na przejście do etapu, w którym następuje porównanie wariantów działania z kryteriami, określonymi przez dowódcę - a ich wynik zostaje przedstawiony podczas odprawy decyzyjnej (wyrażony w zaproponowanym i rekomendowanym przez sztab wariacie działania sił własnych). Wybrany przez dowódcę wariant własnego działania zostaje następnie uszczegółowiony i rozwinięty do postaci **koncepcji operacji**, której zasadniczym celem jest m.in.:

- precyzyjne i kompletne przedstawienie zamiaru dowódcy oraz zobrazowanie systematyki działań sił własnych w odniesieniu do pożądanego wojskowego stanu końcowego;

⁸⁴ *War-gaming* oznacza metodę wykorzystywaną w ramach procesu planowania, która służy sprawdzeniu, analizie, ocenie i porównaniu wariantów działania wojsk własnych.

- wskazanie wymaganych wielonarodowych uzgodnień, które muszą zostać zrealizowane przez rząd (praw tranzytowych, korzystania z infrastruktury i urzędzeń innych państw);
- ukierunkowanie podległych szczebli dowodzenia na współpracę i poinformowanie o rodzaju i rozmiarze, a także możliwych zadaniach;
- specyfikacja wymaganych sił i zdolności;
- przedstawienie prawdopodobnego czasu przebiegu operacji;
- w razie potrzeby zdefiniowanie nakładów/ świadczeń w zakresie wsparcia.

Z reguły w koncepcji muszą zostać zawarte informacje dotyczące: zadania; pożądanego wojskowego stanu końcowego (a także cele strategiczne-wojskowe, włącznie z kryteriami osiągnięcia sukcesu); środek ciężkości własny i przeciwnika/ strony konfliktu oraz punkty decydujące, poprzez które powinien zostać osiągnięty pożądaný wojskowy stan końcowy; opis działania i czasowy jego przebieg; wymagane siły włącznie z przedsięwzięciami zapewniającymi zdolność i żywotność; dalsze potrzeby w zakresie wymagań koordynacyjnych przez MON; kryteria, które zmuszają do przerwania działań i prowadzą do wcześniejszego powrotu polskich sił; kryteria do zakończenia działania. Po uszczegółowieniu - w pełni kompletna koncepcja zostaje przedłożona MON do akceptacji.

- Opracowanie planu operacji⁸⁵

Pomimo, iż podstawowym dokumentem planistycznym, który stanowi podstawę opracowania planu operacji jest zatwierdzona przez MON koncepcja operacji - to opracowanie poszczególnych jego części może być rozpoczęte już we wcześniejszych fazach procesu planowania. W związku z tym, w sytuacji, gdy dowództwo operacyjne dysponuje wystarczającymi informacjami możliwe jest wcześniejsze opracowanie tzw. projektu operacji,

⁸⁵ Faza opracowania planu obejmuje dwie zasadnicze części: opracowanie i koordynację planu operacji oraz zatwierdzenie i rozdział planu operacji. Natomiast jej rezultatem jest opracowany plan operacji.

który pozwala na współpracę oraz dokonanie uzgodnień z kompetentnymi organami dowodzenia, instytucjami wojskowymi oraz dowódcą kontyngentu.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że głównym celem fazy **opracowania planu operacji** jest synchronizacja zaangażowanych w operacji sił w odniesieniu do obszaru, a także opracowanie rozkazów dla potrzeb regulacji świadczeń wojskowych oraz cywilnych. Powyższemu celowi służą konferencje planistyczne - podczas, których dokonywane są uzgodnienia w zakresie tworzenia i wyszkolenia kontyngentu, jego przegrupowania oraz wsparcia logistycznego i medycznego. W następnej kolejności w pełni kompletny plan operacji zostaje przedłożony do zatwierdzenia każdemu z organów dowodzenia, który rozdzielił wytyczne do planowania. Po uzyskaniu akceptacji plan operacji, a także uzupełniające wytyczne i rozkazy zostają rozesłane do zainteresowanych stron według rozdzielnika.

- Weryfikacja planu

Faza piąta w praktyce oznacza ciągły proces kontroli i aktualizacji planów, prowadzony w celu sprawdzenia, czy opracowane plany niezależnie od zmian sytuacji nadal są możliwe do wykorzystania. Rezultatem tego etapu są uaktualnione (często zmodyfikowane) plany operacyjne. Uogólniając można stwierdzić, że proces planowania operacyjnego stanowi wspólną dla wszystkich dowództw procedurę postępowania, która umożliwi efektywne wykorzystanie twórczej pracy sztabów narodowych i wielonarodowych.

3.3 Wielonarodowość i integracja

Jednym z przejawów międzynarodowej solidarności i wzajemnej politycznej legitymizacji działań podejmowanych na rzecz utrzymania stabilności i integracji dotychczasowych struktur jest wielonarodowy charakter realizowanych operacji. Współcześnie w odniesieniu do Sił

Zbrojnych RP współpraca wielonarodowa może mieć miejsce podczas działań w ramach Sojuszu lub doraźnie tworzonych koalicji. Jest ona szczególnie wskazana, gdy narodowe cele nie mogą być samodzielnie osiągnięte. Impulsem dla rozwoju tego rodzaju współpracy jest wola polityczna zainteresowanych stron lub też w niektórych sytuacjach konieczność polityczna.

Wielonarodowa współpraca nie oznacza wcale rezygnacji z narodowej tożsamości, a wręcz przeciwnie pozwala na aktywne współtworzenie struktur wielonarodowych odpowiednio do własnych celów. Mając na uwadze fakt, iż obecnie od sił zbrojnych wymaga się całej gamy zróżnicowanych opcji działania w ramach międzynarodowego zarządzania kryzysowego, konieczne jest posiadanie szerokiego spektrum zróżnicowanych zdolności wojskowych. Operacje militarne o dużej skali i intensywności, które muszą być prowadzone przez długi okres czasu, nie mogą być obecnie zapewnione wyłącznie przy użyciu sił i środków jednego państwa. Współpraca wielonarodowa ma w związku z tym na celu lepsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów oraz prowadzi do zwiększenia zdolności militarnych, obniżenia do maksimum ryzyka, rozszerzenia możliwości działania i wzrostu jego efektywności. Ponadto przyczynia się do uniknięcia dublowania struktur i czynności poprzez centralny podział zadań, specjalizację stanowisk oraz wspólne działanie.

Podstawą współpracy i spójności sojuszy i koalicji są zgodnie formułowane wspólne cele. Ich realizacja jest jednak zawsze uwarunkowana interesami narodowymi, które czasami mogą być rozbieżne. Dla spójności sił zbrojnych Sojuszu decydujące znaczenie ma znajomość celów narodowych biorących udział w operacji partnerów i uwzględnienie ich przez dowódców w swoich działaniach.

Postępujące włączanie w struktury wielonarodowe prowadzi do coraz większego przesunięcia opcji działania z wymiaru narodowego

w wielonarodowy. Rozwój ten może dostarczać ponadto efektu synergiczności i oferować możliwość czynnego udziału w pracy na wszystkich szczeblach dowodzenia (np. poprzez udział we wspólnych działaniach, które w wymiarze wyłącznie narodowym nie byłyby możliwe do przeprowadzenia).

3.4 Wielonarodowość i narodowa odpowiedzialność

Wielonarodowość ze względu na swój unikalny charakter odznacza się dużą ilością różnorodnych idei, doświadczeń oraz zasobów poszczególnych państw - poprzez co zyskuje szczególną wartość i nie oznacza rezygnacji z narodowej tożsamości. Biorąc pod uwagę narodowe cele polityczne oraz strategiczne wojskowe, które zostają określone w odniesieniu do każdej operacji dowództwem SZ RP przypada zadanie rozwinięcia oficjalnego stanowiska Polski, jego przekształcenia, wdrożenia oraz reprezentowania w środowisku wielonarodowym. W tym celu dowódca kontyngentu wojskowego otrzymuje wytyczne (dyrektywy) do działania, które w takim samym stopniu obowiązują żołnierzy, jak i personel cywilny, obsadzony na stanowiskach w sztabach wielonarodowych, rozmieszczonych na obszarze działań.

Podkreślenia przy tym wymaga, że podporządkowanie części sił zbrojnych strukturom wielonarodowym nie oznacza pełnego oddania kompetencji narodowych. Zarówno odpowiedzialność za własnych żołnierzy, jak i wobec parlamentu i społeczeństwa danego państwa pozostają zawsze w gestii narodowej. Tak więc, narodowa odpowiedzialność za wydzielonych do działań żołnierzy i personel cywilny nie zostaje w żadnym stopniu ograniczona wraz z zmianą podporządkowania i przekazaniem uprawnień w zakresie dowodzenia dowódcy sił wielonarodowych. Przekazanie uprawnień w zakresie dowodzenia (*Transfer of Authority – TOA*) dotyczy maksymalnie poziomu

dowodzenia operacyjnego (*Operational Command – OPCOM*⁸⁶). Natomiast pełne dowodzenie (*Full Command – FULLCOM*⁸⁷) zastrzeżone jest wyłącznie dla dowódców narodowych⁸⁸.

Podczas działań sił zbrojnych w ramach struktur wielonarodowych występują płaszczyzny zadaniowe, które zawsze pozostają w gestii narodowej. Możemy do nich m.in. zaliczyć:

- podległość służbową;
- zagwarantowanie interesów narodowych i przestrzeganie prawa;
- ochronę i bezpieczeństwo wojsk;
- zdobywanie informacji poprzez wywiad i rozpoznanie wojskowe;
- wsparcie dowodzenia;
- zabezpieczenie działań;
- współpraca z organizacjami wojskowymi i cywilnymi;
- informowanie opinii publicznej i współpraca z mediami;
- operacje informacyjne⁸⁹.

Doświadczenia uzyskane z ćwiczeń wskazują, że wspólnie pracujące siły wielonarodowe różnią się zarówno pod względem zdolności militarnych, zasad i metod działania, uzbrojenia, wyszkolenia, wiedzy, jak i doświadczeń i kultury wojskowej.⁹⁰ Istotną rolę odgrywają przy tym różne języki poszczególnych państw, wyznania religijne, kultura, system wartości,

⁸⁶ **Operational Command** - uprawnienie dowódcy NATO do samodzielnego kierowania podporządkowanymi mu siłami podczas operacji. Może on stawiać zadania podległym mu wojskom, zmieniać ich podporządkowanie oraz przekazywać część uprawnień dowodzenia w formie Operational Control lub/i Tactical Control. Uprawnienia te nie dotyczą spraw służbowych i odpowiedzialności za wsparcie logistyczne. Pojęciem tym określać można również całość sił podporządkowanych dowódcy NATO w ramach tego uprawnienia.

⁸⁷ **Full Command** - prawo wydawania wszelkich rozkazów przysługujące wyłącznie dowódcom narodowym.

⁸⁸ W związku z tym narodowe dowództwo ma w każdej chwili wpływ na wszystkich polskich żołnierzy i pracowników cywilnych, czy też polskie jednostki. Oczywiście w trakcie wyćwiczenia tego narodowego prawa dostępu zostają uwzględniane procedury, które powinny zapewnić siłom wielonarodowym jedność w zakresie dowodzenia.

⁸⁹ Odpowiedzialność narodowa nie wyklucza jednak możliwości chociażby częściowej realizacji któregoś z wymienionych zadań wspólnie z pozostałymi partnerami.

⁹⁰ Biorąc pod uwagę tradycje, zwyczaje i przyzwyczajenia.

warunki gospodarcze i socjalne, które w znacznym stopniu oddziałują na charakter współpracy wielonarodowej.

Mając na uwadze wymogi współpracy o charakterze wielonarodowym w NATO zostały wypracowane określone standardy dotyczące zasad i procedur działania.⁹¹ Szczególne znaczenie ma w tym względzie interoperacyjność środków dowodzenia, wspólna terminologia oraz jednolity język roboczy (przeważnie angielski). Osiągnięcie wysokiego stopnia integracji wewnątrz struktur wielonarodowych wymaga wspólnego dojrzewania (dorastania) różnych partnerów. Proces ten może potrzebować dłuższego okresu czasu i wymagać uwrażliwienia na interesy państw partnerskich a warunkiem do tego jest zdolność do kompromisu.

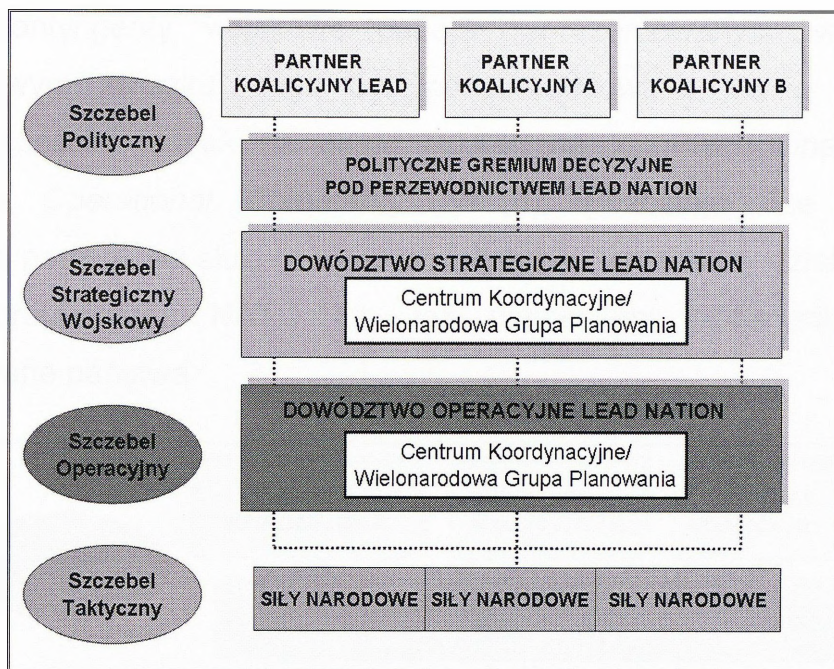
Współcześnie współpraca ta realizowana jest w różnych formach organizacyjnych. Wielonarodowe zgrupowania organizowane są zgodnie z następującymi zasadami:

- państwo wiodące (Lead Nation),
- państwo określające ogólne ramy organizacyjne (Framework Nation)
- integracja (Integration).⁹²

Państwo wiodące (Lead Nation) – związek wielonarodowy kierowany przez przedstawicieli jednego państwa. Obowiązują przy tym zasady dowodzenia i prowadzenia działań tego państwa. Sztab jest również w zasadzie obsadzony przez przedstawicieli jednego państwa. Pojedyncze stanowiska w sztabie mogą być zajmowane przez przedstawicieli sił zbrojnych wydzielających swe kontyngenty do danego związku. Ich udział zwiększa się w okresie działań (rys.9). Jednostki innych państw podporządkowywane są tylko na okres działań.

⁹¹ W ramach Programu Partnerstwa dla Pokoju (PfP) w praktyce dla potrzeb wielonarodowej współpracy korzysta się z standardów obowiązujących w NATO.

⁹² M. Wiatr, Zasady i procedury przygotowania kampanii (operacji) wielonarodowych połączonych sił Sojuszu, Warszawa, AON 2000, s.9.

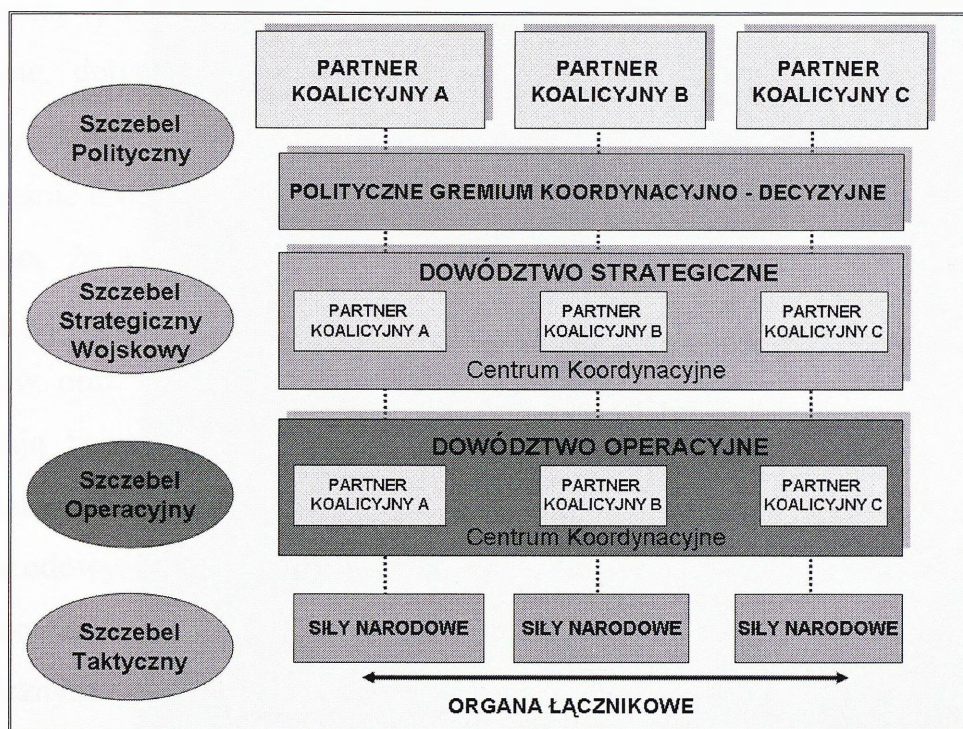

Rys. 9. Struktury dowodzenia związku wielonarodowego w oparciu o państwo wiodące

Framework Nation – związek wielonarodowy, w którym jedno z państw spełnia decydującą rolę i odpowiedzialne jest za dowodzenie, administrację oraz zabezpieczenie logistyczne sztabu. Przedstawiciele tego państwa stanowią większość obsady sztabu i zajmują stanowiska kierownicze. Zasady dowodzenia i prowadzenia działań odpowiadają zasadom narodowym lub, o ile zostało to uzgodnione wcześniej – procedurom NATO. Przedstawiciele państw wydzielających kontyngenty do takiego związku zajmują stanowiska w sztabie według ustalonego klucza. Wojska podporządkowywane są tylko na okres działań i obowiązują je procedury narodowe lub ogólne procedury NATO.

Integration - związek wielonarodowy z wielonarodowym sztabem, przy czym stanowiska w sztabie z reguły odpowiadają udziałowi kontyngentu danego państwa w strukturach związku. Najważniejsze stanowiska w takim związku podlegają rotacji, zasady dowodzenia, prowadzenia działań, a czasami również szkolenia, odpowiadają procedurom NATO lub też ustalane są przez wszystkie uczestniczące

państwa. Kontyngenty wojskowe państw reprezentowanych w takim wielonarodowym związku mogą być podporządkowane już w okresie pokoju, najczęściej jednak na okres działań na *zasadach Operational Control* lub *Operational Command* (rys.10). Pozostają one jednak w narodowej podległości służbowej i dyscyplinarnej. Ich zasady działania są zgodne z procedurami NATO lub też ustaleniami podjętymi przez zainteresowane państwa.

Rys. 10. Równoległe struktury dowodzenia w doraźnie tworzonej koalicji

ZAKOŃCZENIE

W planowaniu działań w wielonarodowej operacji reagowania kryzysowego mamy do czynienia z dwoma zasadniczymi poziomami planowania – strategicznym i operacyjnym. Planowanie strategiczne jest przy tym formą planowania realizowanego przez najwyższe kierownictwo polityczne, dotyczącą decyzji o najważniejszym znaczeniu dla podmiotu (sojuszu, koalicji). Jego podstawą są decyzje polityczne inicjujące jednocześnie proces planowania.

Mimo, że planowanie i prowadzenie działań przez siły zbrojne jest domeną operacyjną, to jednakże ich ogólne zarysy (cele, określenie sił i zasobów oraz struktur dowodzenia) powstają na poziomie strategicznym i wynikają bezpośrednio z ustaleń politycznych. Jest to zwłaszcza silnie zauważalne i dynamicznie wpływające na siły zbrojne w operacjach wielonarodowych.

Planowanie operacji na poziomie strategicznym nie jest tożsame ze strategicznym planowaniem operacji. Formułowanie strategii operacji reagowania kryzysowego (w istocie rzeczy operacji połączonej) polega na poszukiwaniu akceptacji kompozycji prakseologicznych elementów działania w odniesieniu do całości operacji oraz poszczególnych funkcji i działań składowych, koncentrując się przy tym na zasadach postępowania, a nie na konkretnych sposobach i działaniach.

Podczas planowania działań wielonarodowych istotne znaczenie ma określenie powiązań i zależności między planowaniem podmiotu nadrzędnego w stosunku do państwa (NATO, UE, koalicja *ad hoc*), zakresu

kompetencji i odpowiedzialności. Zasadniczą zależnością kształtującą wówczas procesy planistyczne są wzajemne relacje wynikające ze stanowiska polityczne zaangażowanych państw. Problem ten wymaga dalszych pogłębionych badań.

Mimo wydzielenia części sił do udziału w wielonarodowych operacjach reagowania kryzysowego, państwa uczestniczące zachowują narodową zdolność dowodzenia operacyjnego. Występuje przy tym jednoznaczny podział kompetencji między poszczególnymi poziomami dowodzenia.

Zespół autorski doskonale zdaje sobie sprawę z niedostatków i pewnej względności przedstawionego materiału końcowego pod względem jego wartości merytorycznej i metodologicznej. Stanowią one niejako pochodną warunków i możliwości jakimi zespół dysponował. Stopień uzasadnienia i zweryfikowania prezentowanych tez jest nie zawsze wystarczający i z całą pewnością wymaga dalszych, pogłębionych badań w znaczenie większym obszarze problemowym, zwłaszcza z dziedziny bezpieczeństwa podmiotu.

ANEKS – Działania SZ RP w ramach wielonarodowych operacji reagowania kryzysowego (projekt)

Wielonarodowe struktury dowodzenia

UNIA EUROPEJSKA (UE)

Na szczeblu politycznym Unii Europejskiej umiejscowiona jest Rada Europejska. Jako regularne forum konsultacyjne tego szczebla ambasadorzy UE tworzą Komitet Stałego Przedstawiciela⁹³, który odpowiada za przygotowanie decyzji Rady Europejskiej oraz wydawanie mandatów (nie posiada jednak uprawnień decyzyjnych)⁹⁴. Sekretarz Generalny, a zarazem wysoki przedstawiciel Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa wspiera prace Rady ds. Ogólnych i Stosunków Zagranicznych we współpracy z Komitetem Stałego Przedstawiciela w zakresie formułowania, przygotowania i realizacji decyzji politycznych⁹⁵. Gabinet Sekretarza Generalnego tworzy centrum sytuacji, sztab polityczny⁹⁶, zarząd generalny, a także pod względem organizacyjnym Komitet Wojskowy. Uzgodnienia z Komisją Europejską następują poprzez „zarząd generalny stosunków zagranicznych“ komisji⁹⁷.

Główna rola w ramach zarządzania kryzysowego UE zapewniana jest przez Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa, który sprawuje kontrolę polityczną⁹⁸ nad operacjami reagowania kryzysowego prowadzonymi przez UE⁹⁹. Ponadto, powyższy organ opracowuje i wydaje wytyczne (dyrektywy)

⁹³ *Comité des Représentants Permanents* (COREPER).

⁹⁴ Zgodnie z Art 19 GO EU.

⁹⁵ Zgodnie z Art 26 EU.

⁹⁶ *Policy Unit*.

⁹⁷ Zarówno sekretariat generalny komisji, jak i Rada Europejska dysponuje zarządami generalnymi.

⁹⁸ *Political Control*.

⁹⁹ *Crisis Management Operations* (CMO).

strategiczne¹⁰⁰ dla dowództwa strategicznego wojskowego. W skład Komitetu wchodzi wysocy rangą przedstawiciele państw członkowskich. Podkreślenia wymaga, że Rada Europejska może nadać Komitetowi Politycznemu i Bezpieczeństwa pełne uprawnienia w zakresie samodzielnego opracowania decyzji.

Poziom strategiczny wojskowy tworzy Komitet Wojskowy¹⁰¹, który jest najwyższą władzą wojskową, a w jego skład wchodzi szefowie sztabów generalnych państw członkowskich UE¹⁰². Powyższy organ pełni funkcję doradczą Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa we wszystkich kwestiach wojskowych oraz sprawuje nadzór nad prowadzonymi operacjami mając do tego celu Sztab Wojskowy (*European Union Military Committee - EUMC*).

Ze względu na fakt, iż Unia Europejska nie posiada własnych tzw. dowództw macierzystych - to dla potrzeb prowadzenia operacji reagowania kryzysowego zadanie to spoczywa na zadeklarowanych wcześniej państwach członkowskich. Przykładem zapewnienia zadań na szczeblu strategicznym wojskowym są Niemcy, które dla potrzeb prowadzenia operacji Unii Europejskiej odpowiedzialne są za przygotowanie i wydzielenie jednego dowództwa, tworzonego na bazie narodowego Dowództwa Kierowania Działaniami (*niem. Einsatzführungskommando*). Podczas fazy planowania, przygotowania i prowadzenia operacji dowództwo strategiczne odpowiada za realizację następujących obszarów zadaniowych:

- wystawienie sił (*Form the Force*),
- przegrupowanie sił (*Deploy the Force*),
- dowodzenie siłami (*Direct the Force*),
- zapewnienie zdolności do działań (*Sustain the Force*),
- powrotne przegrupowanie sił do MSD (*Recover/Redeploy the Force*).

Z powyższego spektrum zadaniowego wynikają zadania szczegółowe, do których należy:

- planowanie i dowodzenie strategiczne operacji wielonarodowej w ramach misji petersberskich;

¹⁰⁰ *Strategic Direction.*

¹⁰¹ European Union Military Committee (EUMC).

¹⁰² Są oni reprezentowani w Komitecie Wojskowym przez swoich stałych przedstawicieli.

- zapewnienie zdolności w zakresie dowodzenia dowództwu wielonarodowemu (MN HQ /infrastruktura, IT/);
- przyjęcie i integracja elementów łącznikowych i wzmocnienia biorących udział w operacji państw;
- przyjęcie zobowiązań w zakresie ćwiczeń ujętych w programie ćwiczeń UE;
- przyjęcie i wyszkolenie personelu wzmocnienia w przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń.

W przypadku tworzenia **dowództwa strategicznego** Unii Europejskiej wspomniane załączki wydzielone z Dowództwa Kierowania Działaniami, który odpowiedzialny jest zarówno za proces narastania (aktywacji) personelu przybywającego z wydzielonych do operacji państw członkowskich, a także zapewnia pierwsze zdolności w zakresie planowania. Niemiecki udział w składzie dowództwa wynosi ok. 25% personelu. W celu zapewnienia pierwszych zdolności musi zostać on obsadzony we wszystkich obszarach dowodzenia (w szczególności 1, 2, 3, 5, 6 i 9).

Natomiast dowodzenie na obszarze operacji zapewniane jest przez **zdolne do przerzutu dowództwo**¹⁰³, które jest tworzone w oparciu o sztab korpusu niemiecko-amerykańskiego (II. GE/US Korps). Tak, więc dowództwo sił na obszarze działań (*Forces Headquarters* – FHQ) na szczeblu operacyjnym porównywalne jest z Dowództwem Wielonarodowych Sił Zadaniowych NATO (CJTF HQ der NATO) wraz z podporządkowanymi mu komponentami rodzajów sił zbrojnych¹⁰⁴. Dla potrzeb zapewnienia realizacji zadań, jako *Forces Headquarters* ze składu sztabu korpusu został wydzielony i przygotowany personel (załączki), zapewniający stopniowe narastanie sił wzmocnienia do pełnej obsady etatowej dowództwa.

¹⁰³ Forces Headquarters (FHQ).

¹⁰⁴ Podkreślenia wymaga, że w sytuacji, kiedy korpus niemiecko-amerykański zostaje przewidziany do realizacji zadań jako *Forces Headquarters* – FHQ wymagane jest zastosowanie procedur planowania na poziomie operacyjnym

DORAŻNIE TWORZONE KOALICJE

Pod pojęciem doraźnie tworzonych koalicji (*ad hoc*) należy rozumieć połączenie, co najmniej dwóch państw dla potrzeb wspólnego prowadzenia operacji w określonym celu. Wspomniane połączenie ma z reguły charakter krótkofalowy i z reguły ukierunkowane jest pod kątem szybkiego zażegnania lub rozwiązania sytuacji kryzysowej przy wykorzystaniu środków militarnych.

Mając na uwadze fakt, iż tworzenie odpowiedniej i optymalnej struktury dowodzenia odbywa się w ograniczonym czasie – dla potrzeb operacji koalicyjnych powinno się zawsze bazować na trzech rodzajach struktur dowodzenia: **równoległa; zasada państwa wiodącego (Lead Nation-Prinzip); kombinacja równoległej organizacji dowodzenia i Lead Nation-Prinzip.**

Pierwsza z wymienionych – **równoległa organizacja dowodzenia** zostaje przyjęta w następujących sytuacjach:

- operacja służy temu samemu celowi, lecz posiada różny zróżnicowany mandat;
- ze względów politycznych nie jest wyznaczony wspólny dla całej koalicji dowódca;
- ze względów politycznych narodowe siły nie powinny zostać podporządkowane dowódcy koalicyjnemu;
- operacja prowadzona jest jako połączona, lecz niekoniecznie musi być wielonarodowa.

Podczas zastosowania struktur równoległych brak jedności w zakresie dowodzenia powoduje konieczność zrekompensowania jej poprzez wypracowanie stałych mechanizmów koordynacyjnych, utworzenie kompetentnych gremiów, organów łącznikowych przy wszystkich partnerach koalicyjnych na wszystkich poziomach dowodzenia.

Druga z wymienionych – tworzona na bazie państwa wiodącego (*Lead Nation-Prinzip*) odnosi się do państwa, które posiada wszechstronne zdolności w zakresie planowania i dowodzenia operacją koalicyjną¹⁰⁵.

W obszarze odpowiedzialności państwa sprawującego funkcję *Lead Nation* znajdujące się następujące zadania:

- opracowanie i uzgodnienie pożądanego politycznego stanu końcowego;
- przedstawianie oficjalnego stanowiska koalicji na forum międzynarodowym;
- opracowanie i uzgodnienie pożądanego militarnego stanu końcowego, a także celów krótko i długofalowych;
- opracowanie i uzgodnienie tzw. *exit strategy*,
- opracowanie i dokonanie uzgodnień w zakresie struktur dowodzenia;
- wydzielenie środków i urządzeń zapewniających wsparcie dowodzenia.

W ramach wydzielonego potencjału państwo wiodące może przejąć również określone obszary wsparcia dotyczące m.in. logistyki, informacji zapewnianej przez siły specjalne.

Natomiast trzecia z wymienionych **kombinacja równoległej organizacji dowodzenia i *Lead Nation-Prinzip*** ma zastosowanie w przypadku, gdy większość państw deklaruje chęć wspólnego dowodzenia operacją. Z reguły ma to miejsce w sytuacjach, jeżeli funkcjonują macierzyste dowództwa wielonarodowe, które składają propozycję dotyczącą dowodzenia operacją koalicyjną.

¹⁰⁵ Mając na uwadze następujące zdolności: wola polityczna, potencjał narodowy, regionalny wpływ, wojskowe struktury dowodzenia i uznawane powszechnie kompetencje zarówno w zakresie planowania, generowania sił, a także prowadzenia operacji koalicyjnej. Definicja zaczerpnięta z: Multinational Interoperability Council, *Coalition Building Guide* 15 July 2002 a także: *Coalition Military Operations -- The Way Ahead Through Cooperability*, Report of a French-German-UK-US Working Group, Center for Research & Education on Strategy & Techno-Ilogy, Arlington, VA/USA, April 2000.

WIELONARODOWE PROCEDURY PLANOWANIA I DOWODZENIA NATO

W celu przygotowania i wsparcia zapobiegania i pokonywania sytuacji kryzysowych, a także prowadzenia operacji w ramach artykułu 5 oraz poza art. 5 operacji reagowania kryzysowego został stworzony sojuszniczy system reagowania kryzysowego¹⁰⁶. W fazie przygotowania do podjęcia konkretnych kroków planistycznych MSZ oraz MON poprzez stałych przedstawicieli są włączeni w proces wczesnego rozpoznania sytuacji kryzysowej NATO. Ważnym elementem systemu reagowania kryzysowego jest proces w zakresie zarządzania kryzysowego NATO¹⁰⁷, który w odniesieniu do powstającego kryzysu obejmuje cztery następujące po sobie fazy:

Faza 1: Zidentyfikowanie i ostrzeżenie (Indications and Warning)

System wczesnego rozpoznania i ostrzeżenia NATO (*Intelligence and Warning System- NIWS*) dostarcza informacji dotyczących powstających zagrożeń, ryzyka lub okoliczności, które dotyczą interesów bezpieczeństwa Sojuszu. Ostrzeżenia stanowią podstawę pierwszych posiedzeń (rozważań) w NAC, które mogą spowodować aktywację systemu reagowania kryzysowego.

Faza 2: Ocena sytuacji kryzysowej (Assessment of the Crisis Situation)

Właściwy etap ocen powstającej sytuacji kryzysowej zostaje rozpoczęty przez proces analiz i ocen polityczno-wojskowych¹⁰⁸, który obejmuje swoim zasięgiem wszystkie aspekty polityczne, cywilne i wojskowe kryzysu. Rezultatem powyższego procesu jest opracowanie i przedstawienie NAC propozycji celów strategicznych Sojuszu oraz pożądanego politycznego stanu końcowego.

¹⁰⁶ *NATO Crisis Response System (NCRS).*

¹⁰⁷ *NATO Crisis Management Process.*

¹⁰⁸ *Political-Military Estimate (PME).*

Faza 3: Opracowanie opcji reagowania (*Development of Response Options*)

Powyższa faza dotyczy opracowania opcji reagowania Sojuszu, adekwatnych do konkretnego kryzysu. Możliwe opcje obejmują katalog przedsięwzięć podejmowanych zarówno w sferze dyplomacji i ekonomii, a także dotyczą konkretnych działań militarnych (włącznie z operacjami wojskowymi). Głównym jej celem jest sporządzenie kompleksowej strategicznej oceny polityczno-wojskowej (*Politico-Military Strategic Assessment*), a także ukierunkowanie prac pod kątem wygenerowania dyrektywy wstępnej NAC (*Initiating Directive NAC*)¹⁰⁹. Z kolei dyrektywa wstępna daje podstawę do rozpoczęcia planowania operacji wojskowych oraz działań cywilnych NATO.

Faza 4: Planowanie i realizacja (*Planning and Execution*)

Wraz z wydaniem dyrektywy wstępnej NAC następuje przejście do fazy planowania i realizacji. Zasadniczym jej elementem jest proces planowania operacyjnego (*Operational Planning Process - OPP*), który prowadzony jest zgodnie z dokumentem „BI-SC 80-80 *Guidelines for Operational Planning*“ (GOP). Podkreślenia wymaga, że proces planowania operacyjnego (OPP) znajduje zastosowanie w odniesieniu do pracy dowództw NATO na wszystkich poziomach dowodzenia (strategicznym, operacyjnym oraz taktycznym). Zawarte w nim procedury umożliwiają prowadzenie planowania równoległego - co z kolei wymaga ścisłej koordynacji, zarówno w odniesieniu do treści, jak i decyzji pomiędzy poziomami dowodzenia.

W najlepszym przypadku główny wysiłek ogólnego planowania skupiony jest początkowo na szczeblu strategicznym Naczelnego Dowódcy NATO, a w szczególności w zakresie wsparcia Komitetu Wojskowego podczas opracowywania wojskowych opcji działania¹¹⁰ w ramach ocen

¹⁰⁹Dla potrzeb planowania kryzysowego NATO Crisis Response Planning.

¹¹⁰Military Response Option (MRO).

polityczno-wojskowych. Już w fazie początkowej wpływają informacje (dane) dowódcy operacyjnego NATO, które wspierają tworzenie wytycznych do planowania dowódcy strategiczno wojskowego¹¹¹. Natomiast w fazie opracowania koncepcji (*Concept Development*) na poziomie strategicznym wojskowym są wykorzystywane warianty działania, które zostały wygenerowane dla potrzeb uzgodnień i akceptacji na poziomie operacyjnym. Dzięki takiemu podejściu zarówno pod względem treściowym, a także czasowym zostaje osiągnięte skoordynowanie przedsięwzięć zmierzających do opracowania planu operacji. Po zatwierdzeniu CONOPS przez NAC może nastąpić jego wdrożenie na szczeblu operacyjnym i przejście do fazy opracowania planu operacji (*Plan Development*).

Unia Europejska

W ramach zarządzania kryzysowego siły zbrojne państw członkowskich UE mogą zostać użyte do realizacji:

- zadań humanitarnych i w niektórych przypadkach operacji ewakuacyjnych;
- operacji utrzymania i budowania pokoju.

Procedury zarządzania kryzysowego Unii Europejskiej dzielą się na siedem następujących faz:

Faza 1: Rutynowa

Powyższa faza dotyczy realizacji przedsięwzięć związanych z zapobieganiem konfliktom, obserwacją i analizą sytuacji, wczesnym ostrzeganiem, konsultacjami oraz przygotowaniem procesu planowania.

Faza 2: Zaostrzenia sytuacji kryzysowej

Podczas określenia kryzysu następuje zasięgnięcie porady wojskowej¹¹² w kwestiach dotyczących militarne wymiaru kryzysu. Zarys koncepcji zarządzania kryzysowego (*Crisis Management Concept - CMC*),

¹¹¹SACO Commander's Planning Guidance.

¹¹²Military Advice.

także przy uwzględnieniu wojskowych aspektów zostaje podany w zadaniu. Równocześnie zostaje zintensyfikowany dialog z NATO i podjęte są konsultacje.

Faza 3: Zatwierdzenie koncepcji zarządzania kryzysowego (Crisis Management Concepts)

W sytuacji, kiedy następuje rozwój kryzysu Rada Europejska zatwierdza koncepcję zarządzania kryzysowego. Na tej podstawie Sztab Wojskowy opracowuje wojskowe opcje strategiczne¹¹³, a pozostałe organa UE opcje cywilne.

Faza 4: Formalna decyzja

Po dokonaniu uzgodnień z NATO i podjęciu decyzji o działaniach militarnych następuje wybór jednej z wojskowych opcji strategicznych przez Radę Europejską wraz z wydaniem formalnej decyzji na temat przeprowadzenia operacji UE z wykorzystaniem sił i środków NATO lub bez nich.

Faza 5: Realizacja

Cała odpowiedzialność za operację spoczywa na Radzie Europejskiej. Natomiast polityczne kierownictwo i wydanie wytycznych (dyrektyw) strategicznych spoczywa na Komitecie Politycznym i Bezpieczeństwa.

Faza 6: Przesunięcie głównego wysiłku

Po zakończeniu operacji militarnej następuje przesunięcie punktu ciężkości na przedsięwzięcia cywilnego zarządzania kryzysowego.

Faza 7: Przedsięwzięcia stabilizacyjne, ponowna odbudowa

Głównym celem powyższej fazy jest realizacja przedsięwzięć związanych z przywróceniem stabilności i pokoju.

¹¹³*Military Strategic Options (MSO).*

Wojskowy wkład w zarządzaniu kryzysowym Unii Europejskiej zostaje zaplanowany w ramach *Crisis Response Military Strategic Planning Process* (CRMSPP), w którym można wyodrębnić następujące kroki planistyczne:

- *Initiation*,
- *Military Strategic Option Directive* (MSOD),
- *Military Strategic Option* (MSO);
- *Initiating Military Directive* (IMD).

Initiation

Proces planowania kryzysowego zostaje zainicjowany z chwilą zidentyfikowania powstającej sytuacji kryzysowej. Na podstawie wytycznych Komitetu Wojskowego – Sztab Wojskowy UE przystępuje do prowadzenia analiz i wstępnych rozważań w kontekście opcji wojskowych mających doprowadzić do opracowania koncepcji zarządzania kryzysowego (w szczególności pod kątem opracowania celów polityczno-wojskowych¹¹⁴) dla potrzeb przyszłych działań militarnych. Wspomniana koncepcja przedstawia ogólne ramy działania Unii Europejskiej w odniesieniu do rozwiązania określonego kryzysu oraz całą gamę możliwych przedsięwzięć o charakterze dyplomatycznym, ekonomicznym, humanitarnym oraz wojskowym¹¹⁵. Z reguły po dokonaniu uzgodnień pomiędzy państwami członkowskimi UE zostaje ona przedłożona Komitetowi Politycznemu i Bezpieczeństwa.

Wytyczne wojskowej opcji strategicznej (*Military Strategic Option Directive - MSOD*)

Po zatwierdzeniu koncepcji zarządzania kryzysowego przez Radę Europejską Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa opracowuje i wydaje wytyczne polityczne (*Military Strategic Option Directive - MSOD*), w których poprzez Komitet Wojskowy zobowiązuje Sztab Wojskowy UE do opracowania strategicznych opcji militarnych¹¹⁶.

¹¹⁴ Powyższe cele nie odpowiadają jeszcze politycznemu lub wojskowemu stanowi końcowemu.

¹¹⁵ Z kolei, jej wojskowe aspekty bazują na poradach i propozycjach Komitetu Wojskowego UE.

¹¹⁶ Dla potrzeb ich opracowania niezbędne są wskazówki i informacje dotyczące prawdopodobnego wkładu państw członkowskich UE w operacji.

Wojskowa opcja strategiczna (*Military Strategic Option*)

Wojskowa opcja strategiczna przedstawia operację militarną, która jest najbardziej właściwa do osiągnięcia celów Unii Europejskiej w ramach pokonania kryzysu. Definiuje ona pożądany wojskowy stan końcowy i powinna zawierać:

- ocenę możliwości i ryzyka;
- propozycję struktury dowodzenia (włącznie z konkretną propozycją organizacji dowództwa operacyjnego, dowództwa sił na obszarze operacji);
- siły, które mogą być wydzielone przez poszczególne państwa.

W następnej kolejności opracowane opcje zostają poddane ocenie przez Komitet Wojskowy, przedstawione do zatwierdzenia przez Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa i przekazane państwom biorącym udział w operacji. Po deklaracjach złożonych przez poszczególne państwa w odniesieniu do poszczególnych opcji działania ma miejsce formalna decyzja Rady Europejskiej.

Dyrektywa wstępna (*Initiating Military Directive - IMD*)

W oparciu o wybrane wojskowe opcje strategiczne Sztab Wojskowy UE opracowuje dyrektywę wstępną¹¹⁷, która zawiera zadanie nakazujące dowódcy operacyjnemu opracowanie koncepcji operacji a następnie rozwinięcie jej do postaci planu (OPLAN). Powyższa dyrektywa zawiera zarówno jednoznacznie zdefiniowane cele polityczne, sposób ich osiągnięcia, a także ograniczenia, które muszą zostać uwzględnione podczas opracowywania koncepcji i planu operacji. Kolejnym krokiem jest opracowanie przez dowództwo operacyjne koncepcji operacji, która po ocenie dokonanej przez Komitet Wojskowy i Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa zostaje przedstawiona do zatwierdzenia państwom biorącym udział w operacji. Po jej podpisaniu następuje formalne zatwierdzenie koncepcji przez Radę Europejską - co w konsekwencji

¹¹⁷ Projekt dyrektywy jest akceptowany przez Komitet Wojskowy - zanim zostanie przedłożony do zatwierdzenia Komitetowi Politycznemu i Bezpieczeństwa.

pozwała na jej rozwinięcie do postaci planu operacji, który podlega takim samym procedurom zatwierdzenia.

DORAŻNIE TWORZONE KOALICJE (*AD HOC*)

Procedury planowania i kierowania działaniami koalicji podobnie jak struktury dowodzenia zostają szczegółowo określone w odniesieniu do każdej operacji. W przypadku *równoległych struktur dowodzenia* bazują na narodowych procedurach partnerów koalicyjnych. Dlatego też, podstawowym warunkiem jest najwcześniejsze określenie procedur koordynacyjnych, które pozwolą na synchronizację przebiegu procesu planowania i kierowania operacją.

Z kolei, w odniesieniu do operacji koalicyjnych prowadzonych w myśl *Lead-Prinzip* zostają przyjęte procedury planowania i dowodzenia państwa spełniającego funkcję wiodącą¹¹⁸. W sytuacji, gdy Polska podjęłaby się spełniać funkcję państwa wiodącego odpowiadałaby za realizację jedenastu następujących zadań:

- opracowanie i uzgodnienie pożądanego politycznego stanu końcowego;
- przedstawianie oficjalnego stanowiska koalicji na forum międzynarodowym;
- opracowanie i uzgodnienie pożądanego militarnego stanu końcowego, a także celów krótko i długofalowych;
- opracowanie i uzgodnienie tzw. *exit strategy*;
- opracowanie i uzgodnienie CONOPS;
- generowanie i zestawienie sił;
- opracowanie i uzgodnienie OPLAN;
- opracowanie planu przegrupowania sił na obszar operacji;
- opracowanie i dokonanie uzgodnień w zakresie struktur dowodzenia;
- wydzielenie środków i urzędzeń zapewniających wsparcie dowodzenia.

¹¹⁸ W przypadku operacji koalicyjnych, w których zaangażowane są państwa członkowskie Sojuszu mają zastosowanie procedury NATO.

Proces koordynacji powyższych zadań przebiega w pięciu przedstawionych poniżej fazach.

Faza 1: Przejęcie funkcji państwa wiodącego

Przejęcie funkcji państwa wiodącego jest decyzją polityczną rządu podejmowaną przy doradztwie Ministerstwa Obrony Narodowej. Powyższy proces następuje w ramach sprawdzenia wojskowych opcji działania prowadzonych przez Dowództwo Operacyjne (w niektórych przypadkach już na etapie pierwszych analiz i ocen prowadzonych na szczeblu MON). Mając na uwadze możliwe przejęcie funkcji państwa wiodącego wkład Dowództwa Operacyjnego może obejmować:

- ocenę i propozycję możliwych partnerów koalicyjnych (zdolności - siły - stan standaryzacji z strukturami i procedurami NATO);
- propozycję struktury dowodzenia;
- analiza zasobów narodowych w aspekcie zapewnienia realizacji zadań w ramach funkcji państwa wiodącego;
- zidentyfikowanie krytycznych zasobów oraz informacji na temat możliwych partnerów koalicyjnych.

Faza 2: Tworzenie wielonarodowej struktury dowodzenia/ Opracowanie pożądanego wojskowego stanu końcowego operacji koalicyjnej

W przypadku Polski proces tworzenia wielonarodowej struktury dowodzenia powinien być początkowo realizowany na bazie Dowództwa Operacyjnego, przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury dowodzenia SZ RP. W powyższej fazie wydzielone elementy sztabu DO SZ RP powinny odpowiadać za wygenerowanie pożądanego wojskowego stanu końcowego oraz krótko i długofalowych celów strategicznych wojskowych operacji. W następnej kolejności po utworzeniu Wielonarodowej Grupy Planowania Dowództwa Strategicznego pożądanego wojskowy stan końcowy oraz cele strategiczne wojskowe zostają uzgodnione z państwami koalicyjnymi i zatwierdzone przez polityczne gremium decyzyjno-koordynacyjne (na szczeblu szefów obrony)¹¹⁹.

¹¹⁹Chief of Defence (CHOD).

Faza 3: Concept Development

Po zatwierdzeniu pożądanego wojskowego stanu końcowego i celów strategicznych wojskowych przez poszczególne państwa następuje opracowanie koncepcji operacji (CONOPS) przez dowództwo strategiczne wojskowe (pod przewodnictwem DO SZ RP). Gotowa koncepcja zostaje przedłożona do sprawdzenia i akceptacji przez szefów obrony.

Faza 4: Plan Development

Zatwierdzenie CONOPS stanowi podstawę do wydania przez polityczne gremium decyzyjno-koordynacyjne dyrektywy wstępnej Dowództwu Strategicznemu Wojskowemu. Najpóźniej w tej fazie musi zostać określona wymagana dla potrzeb operacji organizacja systemu dowodzenia (C3), która zapewni proces planowania równoległego na wszystkich poziomach dowodzenia wojskowego¹²⁰.

Faza 5: Plan Review/Plan Approval/Execution

W ostatniej fazie opracowany przez państwo wiodące plan operacji zostaje przedłożony państwom koalicyjnym do sprawdzenia, akceptacji oraz do naniesienia ewentualnych zmian. Na tej podstawie państwa koalicyjne mogą przystąpić do opracowania planów uzupełniających, które następnie zostają uzgodnione z dowództwem strategicznym i operacyjnym.

¹²⁰ W powyższej fazie ma miejsce także opracowanie planu przegrupowania i generowania sił prowadzony pod przewodnictwem Dowództwa Operacyjnego.

WYKAZ SKRÓTÓW

- ACTWARN – Activation warning (Ostrzeżenie aktywacyjne)
- ACTREQ – Activation Request (Zapotrzebowanie aktywacyjne)
- ACTORD – Activation Order (Rozkaz aktywacyjny)
- AJP – Allied Joint Publication (oznaczenie serii wydawnictw NATO o tematyce działań połączonych)
- Bi-SC – Bi-Strategic Commands (dokument odnoszący się do obu dowództw strategicznych NATO)
- CJOPC – Combined Joint Operations Centre (Wielonarodowe połączone centrum operacyjne)
- CJPS – Combined Joint Planning Staff (Wielonarodowy połączony sztab planistyczny)
- CJTF HQ – Combined Joint Staff Headquarters (Dowództwo wielonarodowych sił połączonych)
- COA – Course of Action (Wariant działania)
- CONOPS – Concept of Operation (Koncepcja operacji)
- COP – Contingency Operation Plan (Plan alternatywny)
- CSBM – Confidence and Security Building Measures (Środki budowy zaufania oraz bezpieczeństwa)
- DRR – Defence Requirements Review (Przegląd wymagań obronnych)
- FPG – Functional Planning Guides (Wskazówki funkcjonalne do planowania)
- FORCEPREP – Force Preparation
- FRAGO – Fragmentary Order (Rozkaz częściowy)
- GDP – General Defence Plan (Ogólny plan obrony)

GOP – Guidelines for Operational Planning (Wytyczne w zakresie planowania operacyjnego)

I FOR – Implementation Forces (Siły implementacyjne)

I PM – Inventory of Preventive Measures (Katalog działań prewencyjnych)

JCB – Joint Coordination Board (Połączona Rada Koordynacyjna)

JCO – Joint Coordination Order (Połączony Rozkaz Koordynacyjny)

JOPG – Joint Operational Planning Group (Połączona grupa planowania operacyjnego)

JPTL – Joint Prioritised Target List (Połączona lista celów priorytetowych)

JTWG – Joint Targeting Working Group (Grupa robocza ds. połączonego targetingu)

MC – Military Committee (Komitet Wojskowy NATO);

MRO – Military Response Options (Opcje wojskowej odpowiedzi)

NAC – North Atlantic Council (Rada Północnoatlantycka)

NMA – NATO's Military Authorities (Władze wojskowe NATO)

NPS – NATO Precautionary System (System podejmowania środków ostrożności NATO)

NRD – Northern Region Directive (Dyrektywa Regionu Północnego)

OPLAN – Operation Plan (Plan operacyjny)

PME – Political – Military Estimate (Ocena polityczno – wojskowa)

PS – Planning Situations (Sytuacje planistyczne)

RC NORTH – Regional Command North (Dowództwo Regionalne Północ)

RC SOUTH – Regional Command South (Dowództwo Regionalne Południe)

ROEAUTH – Rules of Engagement Authorisation (Zatwierdzone zasady użycia sił)

ROEREQ – Rules of Engagement Request (Zapytanie o zasady użycia sił)

RPG – Regional Planning Guides (Dyrektywy regionalne do planowania)

SACEUR – Supreme Allied Commander Europe (Dowódca Strategiczny w Europie)

SACLANT – Supreme Allied Commander Atlantic (Dowódca Strategiczny Atlantyku)

SC – Strategic Command (Dowództwo strategiczne)

SDP – Standing Defence Plan (Stały plan obronny)

SFOR – Stabilisation Forces (Siły Stabilizacyjne)

SOR – Statement of Requirements (Określenie wymagań)

STANAG – Standardisation Agreement (porozumienie standaryzacyjne)

TOR – Terms of Reference (tu: posiadane kompetencje);

WYKAZ LITERATURY

1. Allen, Jean Christine – Joint STANAG
2. Allen, Jean Christine – STANAG
3. NATO Director for Operations Forces, Joint Command and Control within the NATO Military Command Structure
4. Cresswell, D. W. D. – 1998
5. Coalition Military Operations – The Iraq Attack Through Coalition Report of a Priority Command and Control Working Group. Office for Research & Education in Strategy & Technology, Arlington, VA, USA – April 2003
6. Cragg, A. – Das Kommando der Streitkräfte Westeuropas als Beispiel: Bestandteil der Organisationsstruktur des Bundeswehr, 1994, 1995
7. Dettl, F. J. – The Joint Tasking, Allocation, and Prioritization Framework – A Study for the German Air Force, Hamburg 2002
8. Działna (praca) wykonana: Materiały z konferencji organizacji, Warszawa, AON, 2002
9. Godwin, J. – Operational Planning (GOP)
10. Guidelines for Operational Planning (GOP), 2005
11. J. Pawłowski, T. Kosiński – Sposoby inicjatywy na tle operacji – 2003, 2004 obronnych, studium teoretyczne cz.2., AON, Warszawa 2003
12. Khatki J. – Operacje wsparcia, jakimi w teorii i praktyce – 2004, 2005 operacyjnej, Warszawa, AON 2002
13. Kosiński T. – Dzieła wszystkie – Praktycyzm, Cz. 7, Wrocław – Warszawa – Kraków 1999
14. Kosiński T. – Dzieła wszystkie – Traktat o dobrej robocie, Warszawa – Wrocław – Kraków 2000

WYKAZ LITERATURY

1. Allied Joint Doctrine – AJP-01 (B).
2. Allied Joint Operations AJP-3.
3. Bi-SC Directive 80-80 Second Edition, Joint Command and Control Within the NATO Military Command Structure.
4. Clausewitz C. v., O wojnie, Lublin 1995.
5. Coalition Military Operations -- The Way Ahead Through Cooperability, Report of a French-German-UK-US Working Group, Center for Research & Education on Strategy & Techno-Ilogy, Arlington, VA/USA, April 2000.
6. Cragg A.: Das Konzept der Alliierten Streitkräftekommandos als zentraler Bestandteil der Anpassungsstrategie des Bündnisses, [w:] NATO-Brief, Juli 1996.
7. Diehl K.A.: Operative Planung. Aufgaben des Befehlshabers, Führungsakademie der Bundeswehr, Hamburg 2002.
8. Działania (operacje) połączone. Materiały z konferencji naukowej, Warszawa AON, 2002.
9. Guidance for Operational Planning - GOP.
10. Guidelines for Operational Planning (GOP), 2005.
11. J. Pawłowski, i inni, Sojusznicze inicjatywy na rzecz poprawy zdolności obronnych, studium teoretyczne cz.2., AON, Warszawa 2006.
12. Knetki J., Operacje wsparcia pokoju w teorii i praktyce sztuki operacyjnej, Warszawa, AON 2002.
13. Kotarbiński T.: Dzieła wszystkie. Prakseologia, Cz. 1, Wrocław– Warszawa–Kraków 1999.
14. Kotarbiński T.: Dzieła wszystkie. Traktat o dobrej robocie, Wrocław–Warszawa–Kraków 2000.

15. Krambeer J.: Das Konzept Combined Joint Task Forces, „Europäische Sicherheit“ 2000, nr 9.
16. Krauze M., (red.): Działania połączone, Cz. I, Podstawy teorii połączonych działań sił zbrojnych, AON, Warszawa 2001.
17. Krauze M.: (red), Planowanie połączonych działań wielonarodowych pk. „KOOOPERACJA II”, Warszawa, AON.
18. Lather I.G.: NATO Operational Planning Process, Führungsakademie der Bundeswehr, Hamburg 2002.
19. M.Wiatr, Zasady i procedury przygotowania kampanii (operacji) wielonarodowych połączonych sił Sojuszu, Warszawa, AON 2000.
20. Materialband zum Reader Sicherheitspolitik und Streitkräfte für den Stabsoffiziergrundlehrgang, Führungsakademie der Bundeswehr, Hamburg 1998.
21. Materiały informacyjne kursu CJTF HQ Course, zorganizowanego w dniach 20-31.08.2001 w RHQ RC NORTH, Brunssum.
22. MC 133/3 NATO's Operational Planning System, Brussels 28.08.2000.
23. MC Directive for the Alliance's Combined Joint Task Force Concept (MC 389).
24. MC Guidance for the Military Implementation of Alliance Strategy (MC 400/2).
25. MC133/3 NATO's Operational Planning System.
26. Multinational Interoperability Council, Coalition Building Guide 15 July 2002
27. NATO-Sachstandsdarstellung, Führungsakademie der Bundeswehr, Hamburg 2000.
28. Neuausrichtung der Bundeswehr - Grobausplanung, Ergebnisse und Entscheidungen, Bonn 2000.
29. Obrusiewicz M.: Wielonarodowe Połączone Siły Zadaniowe CJTF, Warszawa AON, 2002.
30. Reader Führung Gemeinsamen Operationen, Hamburg, 2000.
31. Sun Tzu: Sztuka wojny, Warszawa 1994.
32. The Alliance's Strategic Concept vom November 1991, NATO Office of Information and Press, Brussels 1991 (1215/91).
33. The Bundeswehr Advancing Steadily into the 21st Century, Bundesministerium der Verteidigung.

34. Tofler A.: Trzecia fala, Warszawa 1997.
35. Vego M.: Center of Gravity, "Military Review", March-April 2000.
36. Wiatr M., (red.): Myślenie i działanie operacyjne jako przedmiot kształcenia, AON, Warszawa 2000.

